

V KİNGLER

ÜCRETSİZDİR...

Eskiçağ Araştırmaları Dergisi

13-22

Eski Yunan'ın Çilekeş
Kadınları

Didem Demiralp

40-42

Runik Yazıtlar

Özgür Barış Etli

VİKİNGLER

THE VIKINGS

KÜNYE

İmtiyaz Sahibi:

Eskiçağ Araştırmaları Merkezi

Genel Yayın Yönetmeni:

Umut ATASEVEN

Yayın Danışmanı:

Halil KARAHASANOĞLU

Art Director:

Bünyamin YILDIZ

Dış Hatlar Sorumlusu:

Nurhan MUHAMMED

İdari İşler Sorumlusu:

Muhammed ÖZYAŞAR

Aylık Yayınlanır

Dergideki yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir...

Temmuz 2018.

İÇİNDEKİLER

1-5

Düzeltilmekte Fayda Var!

6

Tanrı Odin

7

Vikingler Hakkında

8

Görsel

9

Kitap Tavsiyesi: Viking Türk Sırları

10

Ateş Festivali

11-12

Allah ve Ali yazılı Viking yüzüğü ve Halısı

13-22

Eski Yunan'ın Çilekeş Kadınları

23-28

Vikinglerin Yeni İmajı

29-32

Vikingleri Yanlış Mı Anladık?

33

Tarkan: Viking Kanı

34-37

Dünyanın En Karakteristik
İrklarından Biri: Vikingler

38

Ayasofya'da Bir Viking Yazısı

39

15 Temmuz Anısına

40-46

İSKANDİNAVYA ÖTESİNDE İZLANDA,
FAROE ADALARI, GRÖNLAND VE KUZAY
AMERİKA'DA TÜRK-KÖKENLİ RUNİK
YAZITLAR

Başlıklarında boynuz kullanmazlardı!

Vikinglerin görselleştirilmesinde en çok hata boynuzlu başlık kullanmaktır. Romalı ya da Yunan kronikçilerin yanlışlıkla kuzeyli halklara yakıştırdığı bu başlık aslında Germen kabilelerin törensel kıyafetlerinden birisidir ve savaş meydanlarında hiç gözlenmemiştir.

Temizlikte Avrupa'dan İlerdeydiler!

Hristiyan gözlemcilerin kendi tebaasını korkutmak amacıyla kullandıkları bir araç da Vikinglerin yıkanmadığı yönündedir. Aslında aynı diğer tüm göçer kabileler gibi doğa ile bütünleşik yaşayan Vikinglerin suya ulaşımı yerleşik hayata geçen ve evlere hapsolan Avrupalılardan daha kolaydır eskiçağın Romalıları gibi suyla bütünleşik bir şehirciliği meydana getiremeyen Ortaçağ Avrupası'nda Vikinglerin daha hijyenik olduğunu, yıkanmayı adet edindiği ve gıda güvenliğinde Avrupalıların çok ötesinde olduğu artık bilinmektedir. Ortaçağda henüz kentlere kapanmayan Vikingler açıkça Avrupalılardan daha temizdir.

Denizaşırı Ticaret Ağı

Vikingler Avrupalıların denizleri keşfetmesinden çok daha önce denizaşırı ticaret kolonileri kurmuşlar ve büyük bir ticaret ağını meydana getirmişlerdir. İskandinavya'da bulunan Müslüman sikkeleri kadar, bilinen dünyanın birçok yerinde Vikinglere özgü eşyaların bulunması kurdukları ağın büyüklüğünü göstermektedir. Amerika'dan Bizans'a

Rusya'dan Fransa'ya uzanan bu ağ bilinen en eski ticaret ağlarından birisini oluşturmaktadır.

Vikinglerde Kadın Olmak

Birçok göçebe halk gibi Vikingler de kadınları köle ya da aşağı sınıf olarak görmemiştir. Kadınlar erkeklerle birçok durumda eşit haklara sahiptir. Özellikle kralların ve komutanların eşleri birçok durumda eşleriyle aynı yöneticilik haklarını kullanmıştır. Onuncu (X.) yüzyıldan itibaren artan Hristiyanlaşma sürecinde kadınların üstlendikleri roller ise Hristiyan yazarların dahi ilgisini çekmiş ve bağnaz fikirlerine rağmen saklayamamışlardır.

Üretken Vikingler

Dizilerde ve filmlerde Vikinglerin savaşçılığının altı çizilse de İskandinav halklarının toprağa ve ticarete bağlı üretim gelenekleri daha baskın bir karakterdir. Vikinglerin sadece yağma ile geçinen sıradan barbarlar olmadığı, keşfettikleri topraklar üzerinde yeni koloniler kurup çiftlikler yaptıkları ve ganimeti sadece sınırlı olarak gelir kapısı olarak kullandıkları anlaşılmaktadır.

Kayan Tanrıça Ve Tanrı Ullr

Kuzey halklarının tanrılarından olan Skadi'nin Batılıların "Skiing" dediği karda kayma sporunu insanlara armağan ettiği düşünülmektedir. Vikinglerin altı bin yıl kadar önce bu sporu, bugün Rusya olarak bilinen topraklardaki kolonilerde icat edildiği düşünülmektedir.

Viking Yasaları

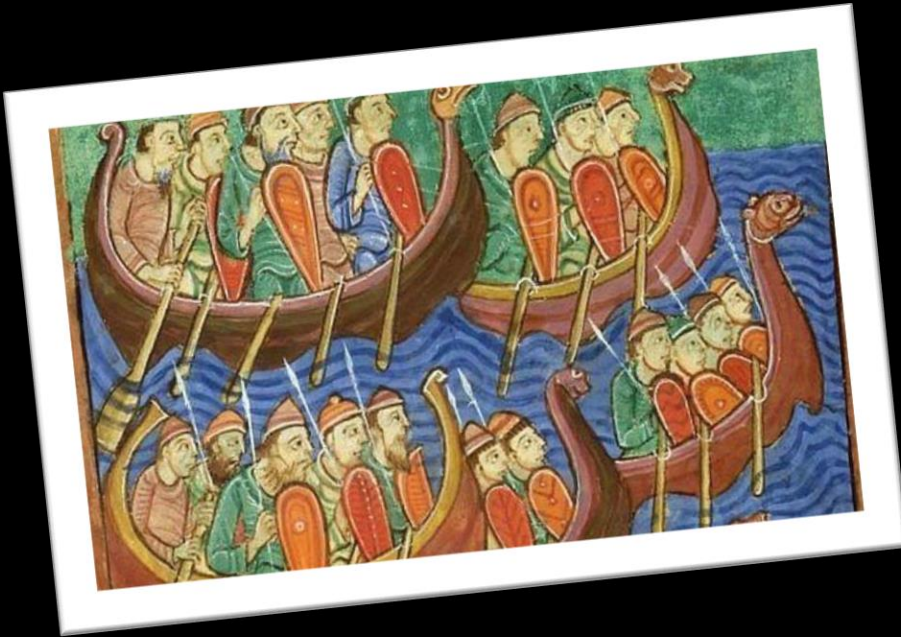
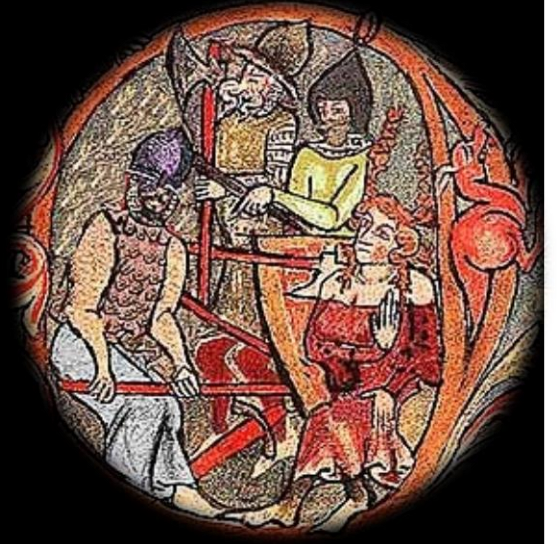
Avrupalılar tarafından barbarlıkla suçlanan Vikinglerin karmaşık yasaları, idari gelenekleri ve toplumsal yapıları birçok araştırmacının dikkatini çekmektedir. Hristiyanlaşma sürecinin sonucunda yasalarını Roma ve Kilise birikimi ile birleştirmişlerdir ama öncesindeki külliyatları kadim bilgeliklerini

Rengi Açma Mahareti

Vikinglerin hijyeninden bahsetmiştik. Siyasal konum ve askeri yetenek göstergesi olan saç bakımı Vikingler için çok önemliydi. Özellikle Vikingler için sarışın olmak bir güç göstergesiydi. Bu yüzden esmerlerin saçlarını boyamak ya da çeşitli etmenler kullanarak açmak yoluna başvurmuşlardır. Bu anlamda saç rengi açmak

konusunda da Vikinglerin tarihi öncülükleri teslim edilmelidir.

Kendileriyle Bile

Geçinememek

Aslında tekmil bir Viking toplumunda bahsetmek yanlış olur. Batılı kronikçiler dahi onları "Norsemen" "Danes" "Viking" "Vareng" gibi kimi ayrımlara tutmuştur. Ama günümüzde Viking diye

bütüncül bir kapsama alınmışlardır. Bu tutum anlatımı kolaylaştırmak adına yapılmıştır. Oysaki Kuzey halkları kabile kabile parçalanmış bir toplum yapısı göstermektedir. Küçük kralların ve yerelde sıkışmış egemenliklerin nadiren bir araya geldiğini biliyoruz.

Hristiyanlaşma Öncesi Dinsel Yaşam

Onuncu yüzyıldan itibaren hızla Hristiyanlaşan Vikinglerin yeni dinlerinden önceki inançsızları Kilise ehline sıklıkla ifade edilmiştir. Oysaki Kuzey halklarının çok renkli ve hareketli bir dinsel yaşamı bulunmaktadır. Georges Dumuzel'den başlayarak birçok araştırmacının incelediği Viking tanrıları zaman zaman genişleyen Panteonuyla Antik Roma ve Yunan mitolojisiyle yarışmaktadır.

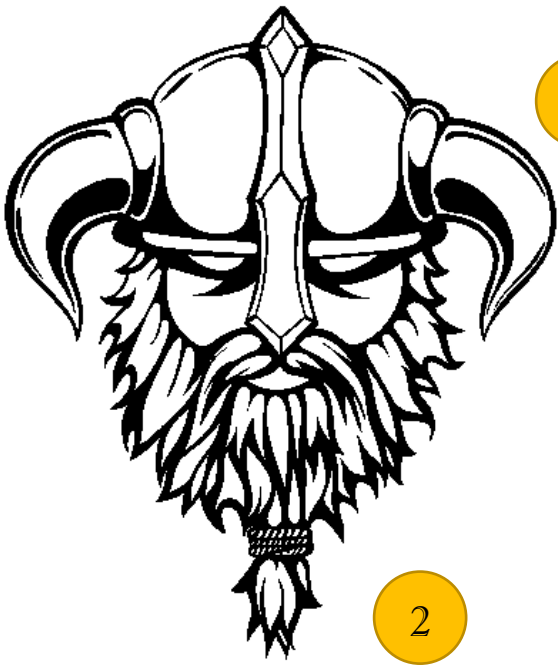
TANRI ODİN

Odin, (eski Nors dilinde Óðinn) İskandinav mitlerindeki iki temel tanrı topluluğundan biri olan Aesir topluluğunun başı, diğer tanrıların ve herkesin babası, şiirsel ilhamın, gizem ve büyü'nün tanrısı, savaşçıların kumandanı ve koruyucusudur. Odin'in karısı doğmuş ve doğacak her insanın yazgısını bilen ana tanrıça Frigg'dir. Diğer tanrılar ve tanrıçalar, Odin'in çocukları olarak bilinirler.

Bunlardan ilki ve en önemlisi, Aesir'i ezeli düşmanları olan devlere karşı koruyan, savaşçı tanrı Thor'dur. Odin'in diğer oğulları Bragi, Hod, Hermod ve Baldr'dır. Ragnarok günü geldiğinde, Fenrir Odin'i öldürecektir.

Odin'in Asgard'ta yaşadığı evin ismi Valaskialf'tır ve evinde Hlidskialf adında bir tahtı bulunmaktadır; bu tahttan Dokuz Diyar'ın hepsini gözetleyebiliyordu. Huginn (düşünce) ve Muninn (hafıza) adında iki kuzgunu vardır ve bu kuzgunlar dünyayı dolaşıp olan biten her şeyi Odin'e haber vermektedir. Ayrıca yanında Freki (Yırtıcı) ve Geri (Açgözlü) adında iki tane kurt eşlik eder.

1

"Vikingeri Viking yapan büyük Kuzey Rüzgârıdır..."

-Eski Norveç Deyişi-

2

Erken dönem İskandinav dillerinde Vikingr Sözcüğü Korsan anlamına gelmektedir.

16 ila 37 metre arasında manevra kabiliyeti yüksek gemiler inşa ettiler.

3

4

Vikinger, Drakkar isimli ünlü gemileriyle işgallere çıkarlardı.

Her kültürde olduğu gibi İskandinav kültüründe de bir yaratılışa dair bir mitos vardır.

5

Vikings Dizisinden

Eskiçağ Araştırmaları

Merkezi Öneriyor...

- Viking ve Türk

Mitolojisinin benzer yönleri
neler?

- Aslında Odin, Türk
Hükümdarı Atilla Mı?

- İskandinav halklarının
kökeni nereye dayanıyor?

- Türklerin Orta Asya
gelenekleri ile Vikinglerin
gelenekleri arasındaki
benzerlikler neler?

- Vikingler hangi inanca
sahiplerdi?

- Vikinglerin Hristiyanlığa
ve İslamiyet'e bakış açıları
nasıldı?

Çok daha fazlası;

“**VİKİNG TÜRK SIRLARI**” adlı
eserde...

İskoçya'da bir kuzey geleneği: Ateş festivali

Her yıl Ocak ayının son Salı gününde İskoçya'nın en kuzeyindeki Shetland Adaları'nda bulunan Lerwick kenti, Viking'lere uzanan tarihini büyük bir ateş festivali ile kutluyor.

Festivalin ana karakteri olan Guizer Jarl'ın elinde baltası ve kafasındaki boynuzlu miğferi ile önderliği bir gelenek.

Gündüz saatlerinde farklı geleneklerin hayata geçirilmesi ile gelişen festivalin ana etkinlikleri ise havanın kararması ile başlıyor.

Festivalde görkemli Viking kostümleri ve meşaleleri ile yürüyüş yapan kişiler "Guizers" adı ile anılıyor.

Yakın zamana kadar meşaleleri yalnızca erkeklerin taşımaya izin verilse de bu kural da esnetilmeye başlanmış.

İlk kez 1880 yılında gerçekleşen festival, Vikingler'in güneşin doğuşunu kutladığı Yule bayramının uyarlaması olarak kutlanmaya başlanmış.

Festivalin finali, bir Viking kadirgâsının ateş çemberine alınması ve sonrasında yakılması ile gerçekleşiyor. Sonrasında ise festivalin "kutlama" bölümü başlıyor

“İsveç'te 9. yüzyıldan kalma Viking mezarlarında üzerinde "Allah" ve "Ali" yazılı giysi ve kumaşlar bulundu !”

İsveç'te 9. yüzyıldan kalma Viking mezarlarında üzerinde "Allah" ve "Ali" yazılı giysi ve kumaşlar bulundu. Uppsala Üniversitesi Eski Çağ Tarihi ve Arkeoloji Bölümü araştırmacılarından Annika Larsson, AA muhabirine yaptığı açıklamada, Birka kentinde ortaya çıkarılan Viking mezarlarındaki incelemeler sırasında üstünde Allah ve Ali yazılı giysi ve kumaşlar bulduklarını belirtti.

Larsson, "İlgi çekici bir keşif oldu. Vikingler, İslam dininden ve ölümden sonra cennette sonsuz yaşam inanışından etkilenmiş olabilir." değerlendirmesinde bulundu. Sözcüklerin Arap harflerinin düz, köşeli ve geometrik olarak kullanıldığı Kufi yazı türüyle yazıldıklarına işaret eden Larsson, "Vikingler, ölümlerini elbise ve mücevherleriyle gömüyordu. Mezarlarda üstlerine gümüş şeritlerle Allah ve Ali ifadeleri işlenmiş bazı ipek giysiler ve kumaşlar bulduk. Keşif, heyecana neden oldu. Bu ifadelerin işlendiği giysiler, genellikle ölünün baş ucuna konulmuş. Bu ifadelere bazı yastıklarda da karşılaştık." dedi.

Vikingler ile İslam alemi arasındaki kültür alışverişine dikkati çeken Larsson, "Rusya'nın Volga Nehri boyunca İskandinavya ile Orta Asya arasında bir kültür alışverişi vardı.

Mezarlardan çıkan bu kumaşlar, ya ticaret yolu ile satın alınmış ya da yağma yoluyla ele geçirilmiştir. Burada ilginç olan, kültür değişiminin göze çarpmazı. Bazı kaynaklara göre,

Müslüman Araplar, ticaret veya başka amaçlar için Batı'ya yolculuk ediyordu" şeklinde konuştu.

ÖLÜMDEN SONRA HAYAT İNANIŞI İSLAM'DAN ETKİLENMİŞTİ

Vikingler'in ölüm sonrası yaşam düşüncesine sahip olduğunu gösteren birçok bulguya rastladıklarını söyleyen Larsson, "Viking tanrısı Oden'in, Asya'dan göç edip İsveç'in Malardalen bölgesine yerleşen bir savaşçı olduğu söylenir. Vikingler ölümden sonra da hayatın devam ettiğini ve cennette sonsuz yaşamın olduğuna inanıyordu. Bu inanış, doğrudan İslam'dan etkilenmişti" dedi.

Larsson, mezarlarda bulunan giysi ve kumaşların geçen haftadan itibaren Enköping Müzesi'nde sergilenmeye başladığını, serginin 3 Şubat 2018'e kadar açık kalacağını sözlerine ekledi. İki yıl önce de İsveç'in Björkö Adası'nda yapılan bir kazıda, 9. yüzyıldan kalma Viking mezarında Allah yazılı bir yüzük ortaya çıkarılmıştı.

ESKİ YUNAN'IN ÇİLEKEŞ KADINLARI- ANTİK YUNAN TRAGEDYALARININ GİZLİ KAHRAMANLARI

DİDEM DEMİRALP

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Söze Başlarken;

Kadının, tanrılar tarafından erkeğe sunulan sevimsiz bir armağan -Pandora- olduğunu düşünüyordu Hesiodos . Öte yandan başka bir şaire, Simonides'e bakılırsa; tanrı, kadını yaratırken hayvanları model almıştı.

Eski Yunan'ın, tanrıların yalnızca kendi aralarındaki değil ama insanlarla olan ilişkilerini de anlatan renkli söylenceler evreninden sadece ikisi idi bu anımsattıklarımız. Bir yanıyla çağ insanının dünyaya bakış açısını yansıtan ama öbür yanıyla toplumsal yaşamın biçim almasında hayli önemli bir rol oynayan öykülerdi bunlar.

Bu saptamanın en göze çarpan örneklerinden biri de; kadına yönelik algı idi. Kadını, erkeğin başına musallat edilen bir bela olmanın ötesinde zayıf ve güçsüz bir varlık olarak

kabul eden zihniyet, onu, yaşamının her döneminde erkeğin egemenliği altında yaşamaya zorlamıştı. Kendi hayatı ile ilgili kararlarda bile söz hakkı olmayan kadın, yalnızca bir çocuk doğurma aracı olarak kabul ediliyordu.

Eski Yunanlı kadının çeşitli kısıtlamalarla şekillenen yaşamının resmini en güzel çizecek olan da Eski Yunanlı kadının kendisi olsa gerek. Yine söylencenin dili ile. Ama bu kez tragedya aracılığı ile Aiskhylos, Sophokles ve Euripides gibi şairlerin hayat verdiği, aralarında Klytaimnestra , Deianeira , Prokne , Andromakhe , Elektra, Melanippe ve Medea'nın bulunduğu mitolojik karakterlerin ifadeleri ile.

Eski Yunan'ın Çilekeş Kadınları- Antik Yunan Tragedyalarının Gizli Kahramanları

Aiskhylos'un Agamemnon İsimli Oyunu'ndan;

Klytaimnestra, Agamemnon'un, Troya savaşıdan hemen önce sevgili kızları Iphigeneia'yı tanrılara kurban edişine öyle içerlemiştir ki savaş dönüşü kocasını öldürür. Bu cinayet, Argos'lu ihtiyaçları öfkelenmiştir. İhtiyarlardan birinin yönelttiği suçlama karşısında, şu sözlerle savunur kendini kraliçe: "... Beni yargılıyorsun burada. Sürgün edilmeliymişim... Ama şuradaki adamı hiç suçladığın yok. Kendi kızını pervasızca kurban etmiş olan. Sanki yünleri kabarmış koyun sürüsünden bir koyunmuş gibi. Kendi kızını, benim sevgili çocuğumu boğazlatan o adamı suçlamak... Hiç aklına gelmedi o zamanlar!.. Kızımı kurban gibi boğazladığı için öldürdüm bu adamı... Benim hakkımı, kadın hakkını çiğneyip kurban eden, Troya önlerinde Khryses kızlarıyla gönül eğlendiren adamdır öldürülmüş olan..."

Aiskhylos'un Adak Sunucular İsimli Oyunu'ndan;

Agamemnon isimli tragedyanın devamı niteliğindeki oyunda; Elektra ve erkek kardeşi Orestes, babalarının intikamını almak için annelerini ve âşığını -Aigisthos- öldürmeyi plânlamışlardır. Argos'lu köle kadınları temsil eden koro; Klytaimnestra'nın daha evvel kocasını acımasızca öldürüşünü şu sözlerle nitelendirir: "... Kadınların, o en küstah, en koyu hırsı ve ateşi değil midir ölümlüler için, hep felaketin esas kaynağı? Her çiftin, her birlikteliğin tepesindeki bu kadın egemen baskıdır, sürekli ezen..." (Aiskhülos, 2010: 60- 61, 95).

Sophokles'in Trakhis'li Kadınlar İsimli Oyunu'ndan;

Deianeira, nehir tanrısı Akheloos ile değil de Herakles ile evlenmiş olmanın mutluluğunu çok kısa bir süre yaşadığını ifade ediyor oyunun başında. Zira yiğit, sürekli evden uzakta, savaştadır. Çocuklarıyla baş başa kalan Deianeira hep yalnızdır. Mutsuzluğunu; genç kızlar korosuna şu sözlerle anlatıyor: "...

Herakles, aynı bir çiftçinin arada sırada tarlasını ziyaret etmesi gibi bizi ziyaret etmekten başka bir şey yapmıyor... Sanıyorum ki buraya geldiğinizde üzüntümden haberdar değildiniz. Fakat kalbimdekileri sizin de bilmenizi istiyorum. Henüz çok gençsiniz ve gençliğiniz öylesine hızla büyüyor ki, bunu ne güneşin kızgın harareti, ne yağmurlar, ne de fırtınalar dindirebilir. İnsan bir kadın olana dek mutlu mesut bir yaşam sürer. Fakat bundan sonra insanın başına yeni dertler gelir. Kimi zaman kocanızı kimi zaman da çocuklarınızı düşünürsünüz. Ancak bu acıları çeken bir kadın şu an beni anlayabilir..." (Sofokles, 2010: 66).

Sophokles'in Tereus İsimli Oyunu'ndan;

Tereus, karısı Prokne'nin kız kardeşine tecavüz etmiştir. Prokne intikam almak için oğullarını öldürmeyi plânlamaktadır. "... Şimdi babamın evinden uzakta, bir hiçim. Evet, genellikle kadınlara bu gözle baktım. Birer hiç olduğumuzu düşündüm. Bence genç kızlar, babalarının evlerindeyken en tatlı yaşamları sürerler. Masumiyetlerinden dolayı güvende ve mutludurlar . Ama bir kadın olduğumuzda evlerimizden uzaklaştırılır ve ana babalarımızdan ayrı düşeriz. Kimimiz tanımadığımız, kimimiz yabancı erkeklerin evlerine gideriz. Kimi neşesiz, kimi soğuk..." (Lefkowitz,- Fant, 2005: 12) diyor genç kadın.

Euripides'in Troya'lı Kadınlar İsimli Oyunu'ndan;

Troya kenti Akha'lar tarafından alınmış, Hektor Akhilleus tarafından öldürülmüştür. Öte yandan Andromakhe, sahip olduğu erdemlerden dolayı, Akhilleus'un oğlu Neoptemos'un payına düşmüştür. Kayınvalidesi Hekabe'ye, çocuğu ile birlikte tutsak olarak götürüldüğünü duyurur. "... Ben iyi ünün peşinden gittim ama elde ettiğim şansın çoğunu kaybettim. Çünkü kadınlarda bulunması gereken erdemleri, Hektor'un çatısı altında elde ettim. Ve özellikle doğru olsun olmasın dışarı çıkan kadının suçlanması; evde kaldım, böyle bir isteğin tutsağı olmadan . Evden ırak tuttum kadın dedikodularını, söylentilerini. Salt aklımın bilgeliğine inanarak. Kocamın yanında dilim suskun, bakışlarım sakindi... Bu ün, Akha ordusu gelince yok oldu..." (Euripides, 2002: 34) diyor Andromakhe.

Euripides'in Andromakhe İsimli Oyunu'ndan;

Andromakhe, Neoptemos'un Skyros'taki evine getirilmiş ve bir oğlu olmuştur. Öte yandan yiğidin karısı -Sparta'lı Menelaos'un kızı- Hermione'nin çocuğu olmuyordur . O, bu durumdan Andromakhe'yi

sorumlu tutar. Kendisine büyü yapmakla suçlar ve öldürülmesini ister. Öte yandan Andromakhe kendini savunarak, Hermione'nin, kocasına yönelik olan korumacı tavrını eleştirir. "... Kocan senden, benim büyülerimden dolayı nefret etmiyor ki. Onun nefretinin sebebi, ona birlikte yaşamak için vermen gerekeni vermemen. Bu da güzellik değil, bir kocaya en çok zevk veren şey olan erdem... Eğer ıstırap çekiyorsan bunun sebebi Sparta'yı önemli bir kent olarak görüp, Skyros'u küçümsemendendir. Sen, yoksullar arasında yaşayan zengin bir kadınsın. Baban Menelaos'un Akhilleus'tan daha büyük bir adam olduğunu düşünüyorsun. İşte kocan bu yüzden senden nefret ediyor...". Yine

Andromakhe'nin Hermione'ye söylediğine bakılırsa; "... Bir kadın kocasını her şart altında sevmelidir... Sen bir adamın birçok kadınla evlenip, her biriyle sırayla yattığı soğuk Trakya ülkesindeki tiranlardan biri ile evlendirilmiş olsaydın, bu diğer kadınları öldürecek miydin? O vakit, yalnızca şehvet peşinde koşan bir kadın olarak gösterilirdin. Davranışın tek kelime ile iğrenç. Evet, bizim sorunlarımız kocalarımızinkilerden daha büyük ama biz, problemlerin nasıl çözüleceğini de biliriz..." (Lefkowitz-Fant, 2005: 11- 12).

Euripides'in Elektra İsimli Oyunu'ndan;

Yıllardır Argos topraklarından uzakta olan Orestes, gizlice ülkeye girmiştir. Kız kardeşi Elektra ile bir araya gelip, babalarının intikamını alma plânı yaparlar. Önce Aigisthos'u öldürürler. Sıra annelerine yani Klytaimnestra'ya da gelecektir. Genç Elektra'nın, Aigisthos'un ölüsünün başında sarf ettiği sözler arasında şunlar da vardır: "... Argos'ta herkes senin için, "kadının kocası" derdi. Ama onun için "adamin karısı" demezdi. Evde erkeğin değil de kadının sözünün geçmesi utanç verici değil mi? Kent içinde, erkeğin, yani babalarının adıyla değil de annelerinin adıyla anılan çocuklardan da nefret ederim..."

Kocasını öldürmüş ve yeni bir âşık edinmiş olan Klytaimnestra, Troya'lı köle kadınların eşliğinde görünür. Kraliçenin, kızının suçlamaları karşısında kendini savunurken söylediği sözler arasında şunlar da yer alır: "... Eğer bir kadının adı kötüye çıkmışsa, onun üstüne artık iyi konuşulmaz. Ama bence bu haksızlık... Baban kızımı aldatıp evden çıkardı... Sunakta Iphigeneia'mın ak boynunu eğip boğazını kesti... Yine de çok kırıldığım halde ve öfkem hiç azalmasa da öldürmezdim kocamı. Ama kocam kudret çarpmış çılgın gibi bir kızla geldi ve onu yatağıma aldı... Kadınlar densiz olur, bunu inkâr etmiyorum. Öyle oldukları için de, eğer koca yatağı unutup da sapıtırsa, kadın da adama aynını yapar. Başka bir dosta meyleder. O zaman suçlama açıkça bize karşı yapılır. Asıl suçlu erkeklerse hiç mi hiç suçlanmaz..." (Euripides, 2008: 43- 47).

Euripides'in Medea İsimli Oyunu'ndan;

Kocasını ve iki oğlunun babası olan Iason'un, Korint ülkesinin kralı Kreon'un kızı Glauke ile evlendiğini duyan Medea hem öfkeli hem üzgündür. Korint'li kadınlara dert yanar şu sözlerle: "... Yaşayan ve bir irade sahibi olan yaratıklar içinde, biz kadınlar kuşkusuz en zavallılarıyız. Büyük bir bedel ödeyip bir kocaya vardığımızda, onu, bedenimizin de sahibi olarak kabul etmek zorundayız... Büyük soru gelir ardından da. Bu aldığımız adam iyi midir yoksa kötü mü? Bir kadının hoş değildir boşanması, imkânsızdır bir erkeği reddetmesi... Eğer erkek başlarsa sıkılmaya evdekinin varlığından, dışarı gider ve bulur bir çare can sıkıntısına. Biz kadınlar mecburuz bakmaya sadece tek bir adama. Ve derler ki bize, biz evde tehlikelerden uzak yaşıyormuşuz, onlarsa gidiyorlarmış savaşa, salaklar. Bir savaşta üç kez en ön safta yer almayı yeğlerdim, bir çocuk doğurmaktansa..." (Euripides, 2006: 17).

Euripides'in Tutsak Melanippe İsimli -kayıp-Oyunu'ndan;

“... Erkeklerin kadınlara yönelik eleştirileri ne kadar da haksız. Ben; size, kadınların erkelerden daha iyi olduğunu göstereceğim... Evin tüm işlerini çekip çeviren ve evde ne varsa koruyup kollayan, kadınlardır. Bir kadının olmadığı ev ne temizdir ne de zengin . Kadınların dindeki yerini düşünün ki, bu bence en önemlisidir, biz kadınlar dinsel törenlerdeki en mühim görevleri üstleniriz. Tanrı Apollon, kehanetlerini, rahibeleri aracılığı ile duyurur .

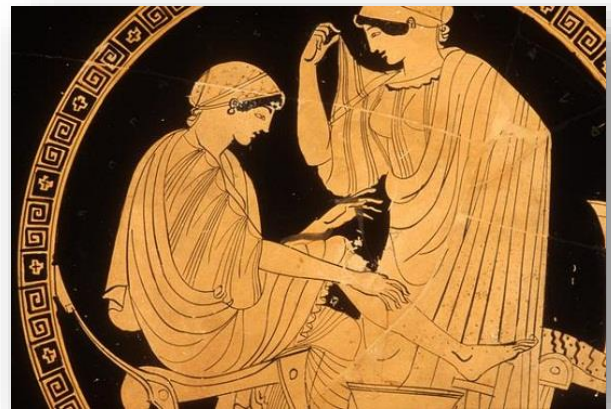
Dodona'nın kutsal alanında, Kutsal Meşe olarak bilinen yerin yakınında, Tanrı Zeus'un niyetlerini, Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinden gelen insanlara, yine kadınlar açıklar... Şunu söylememe izin verin, kötü bir kadından daha kötüsü yoktur ama iyi bir kadından da daha iyisi yoktur...” (Lefkowitz- Fant, 2005: 14).

Sonuç

Söylencelerin, tanrıların erkek ırkına verdiği bir ceza olarak nitelendirdiği kadın; doğumundan ölümüne dek erkeğin hükmü altında yaşamaya mecbur edilmiş bir varlıktı Eski Yunan'da. Kimi zaman dünyaya gelmesinin ardından, yaşayıp yaşamayacağına bile babası karar verirdi. Öte yandan çocukluk dönemini çok erken geride bırakır, henüz onüç- ondört yaşlarında iken evlenmeye mecbur bırakılırdı. Bunun yanında evlilik; hayatında fazla bir değişiklik yaratmazdı. Koca evinde, dört duvar arasına sıkışmış, tutsak bir hayatı sürdürmesi beklenirdi ondan. Tek görevi ise çocuk doğurmaktı. Yeni doğanın yaşam hakkı ve geleceği hakkında söz sahibi olamadan. Olur da yaşlanır ve dul kalırsa, devlet ona, yalnızca bir oğul doğurmuşsa bakardı. Vaktiyle erkek doğurmamış tüm yaşlı kadınların kaderi ise kendi ailelerinin elinde idi. Birkaç kuruş kazanmak için ebelik yapan, cenazelerde matencilik görevi üstlenen ya da dini törenlerde rol alanları saymazsak elbet. İşte bu görünümün yahut Eski Yunan'lı kadının çilekeş yaşamının en güzel tasvirini çizen de; aynı çağdan günümüze ulaşan tragedyalar. Hem de kadın karakterlerin aracılığı ile.

AÇIKLAMALAR

Boiotya'lı şair. “...Çok eski zamanlarda tanrılarla ölümlü erkekler bir arada yaşıyormuş. Ama gün gelmiş, birbirlerinden ayrılmaları gerekmiş. O zaman dünya üzerindeki paylarının ne olacağına karar vermek için Mekone adlı ovada toplanmışlar. Burada Prometheus büyük bir öküz kesmiş, parçalara ayırmış ve Zeus'un aklıyla alay ederek kesilen et parçaları arasında seçim yapmasını istemiş. Akli sıra tanrıyı kandırmağa kalkışarak ona, yağla bezediği kemikleri sunarken ölümlü erkeklere, hayvanın midesine doldurduğu etleri hazırlamış. Sonsuz akıllı Zeus, tuzağın farkına varmışsa da bir şey dememiş. Ama yağla kaplanmış kemikleri eline alırken, ölümlüler için içi doldurulacak bir felaket düşünmüş ve bundan böyle dünya üzerindeki ölümlü insan ırkından ateşi saklamış. Ama Prometheus onu yine aldatmış ve bir rezene sapı içinde ateşi çalarak insanlara armağan

etmiş. Zeus ise hemen bir fenalık düşünmüş ateşin bedeli olarak. Meşhur total tanrı, Kronosoglu'nun arzu ettiği gibi, utangaç bir genç kız biçimlendirmiş topraktan. Athena, ona parlak kıyafetler giydirmiş, başını süslü bir duvakla örtmüş ve taze çiçeklerden oluşan bir çelenkle taçlandırmış. Çok ünlü total tanrının, Zeus'un arzusuna göre kendi elleriyle

biçimlendirdiği altın kurdeleyi de takmış başına. Sonra öbür tanrıların ve ölümlü insanların önüne çıkarmış Zeus, Pandora (tanrıların armağanı) isimli bu kadını. Onların gördüğü şey; insanların dayanamayacağı bir kurnazlığa sahipmiş aslında. Ondan kadın ve dişi ırkı türemiş. Ölümlü erkekler arasında yaşayan ölümlü bir kadın ırkı. Kadınlar, erkeklere büyük bir dert olacaklarmış bundan böyle. Darlıkta ve yoklukta değil ama bollukta ve zenginlikte erkeklere zevcelik edeceklermiş. Nasıl ki bir kovanda tüm arılar çalışır ve semeresini yalnız tek bir arı alır, işte böyle bir kadın ırkı yaratmış Zeus tüm erkekler için. Sahip oldukları iyi şeylerin bedeli olarak ise ikinci bir fenalık düşünmüş. Her kim evlilikten ve kadınların neden olduğu dertlerden kaçarsa, o, yaşlılık günlerinde yalnız kalacakmış ve

öldüğünde tüm malları akrabaları arasında paylaşılacakmış. Evliliği seçip kendine uygun bir eş bulan için ise başka bir kötülük olacakmış onu bekleyen. Yaramaz çocukları olacak, ruhu ve kalbi hiç dinmeyen bir kederle dolacakmış...” (Hesiod, 2006: 45- 53) diyor Hesiodos.

Arkaik Çağ şairi. Dediğine göre; “...Başlangıçta tanrı, kadın aklını bir dişi domuzdan yaratmış. Bu kadının hem kendisi hem de evi pislik içindeymiş. Başka birini ise; dişi tilkiden yaratmış. Her şeyi bilen bu kadının sağı solu belli olmaz, iyiye kötüye iyi dermiş. Başka biri de dişi köpekten yaratılmış. Her şeyi duymak ve bilmek isteyen bu kadın, sürekli gezer durur ve sürekli havlarmış. Bir erkek onu güzellikle veya zorla susturamazmış. Olympialı'ların topraktan yarattığı kadın ise; bodur bir yaratık olup, iyi ile kötü nedir

bilmezmiş. Tek yaptığı tıknıp durmakmış. Tanrının denizden yarattığı kadına gelince; bir gün güler ve mutlu olur, onu gören yabancılara “dünyada bunun kadar iyi ve güzel bir kadın yoktur” dedirtecek kadar sevimli olurmuş, öbür gün ise ne yüzüne bakılır ne yanına yaklaşılırmış. Tıpkı bir okyanus gibi değişken bir tabiatı varmış. Tanrının kül grisi eşekten yarattığı kadın; pek çok zorluğa katlanarak istemediği halde çalışır dururmuş ama gece-gündüz durmadan yermiş. Aşkta ise seçici davranmazmış. Gelincikten yaratılan kadın ise berbat bir yaratıkmış. Onunla ilgili hiçbir şey, güzel ya da sevilir değilmiş. Aşk için çıldırmış ama beraber olduğu adamı hasta edermiş. Komşularından çalar çırpır, pişmemiş kurban etlerini yermiş. Tanrının uzun yeleli bir kısağın yavrusundan yarattığı kadın da herkese dert olur, evde hiçbir işe yardım etmezmiş. Günde iki-üç kez yıkanır, süslenir püslenirmiş. Başkaları için bakılası güzellikteki bu kadın, kocası için tam bir veba demekmiş. Maymundan yaratılan kadın ise; Zeus'un erkeklere verdiği en büyük dertmiş. Kente indiğinde herkesin ona bakıp da kahkahalarla güleceği iğrençlikte bir surata sahipmiş. Kısacık bir boynu ve hantal bir yürüyüşü varmış. Bedeni yalnızca sahip olduğu bacaklardan oluşuyormuş. Tıpkı bir maymun gibi her türlü hileyi, oyunu bilirmiş. İyilik yapmayı

ise bilmez, gün boyu kötülük planlar dururmuş. Tanrının arıdan yarattığı kadını alan erkek ise; talihliymiş. Onun sayesinde mal varlığı artar, evi zenginleşirmiş...” (Lefkowitz- Fant, 2005: 25- 27). Şarap tanrısı Diyonizos onuruna söylenen şarkılardan (dithyrambos) doğmuş ve klasik şeklini M.Ö 5. yüzyıl Atina’sında almıştır. M.Ö 500’lerde; Diyonizia olarak adlandırılan ve tanrının onuruna her Mart’ta kutlanan şenliğin bir parçası haline gelen oyunlar, M.Ö 5. yüzyılın ortasından itibaren yine Diyonizos’u onurlandırmak amacıyla düzenlenmeye başlanan Lenaia bayramlarında da sahneleniyordu. M.Ö 4. yüzyılda; Attika’nın (Yunanistan’ın orta kesimi) tamamındaki yortularda yer alan tragedyalar sonraları tüm Yunan dünyasına yayıldı. Kriteri ise; Aiskhylos, Sofokles ve Euripides’in yapıtları belirliyordu. Gösteriler; o çağın büyük spor müsabakalarına benzeyen bir yarışma şeklinde düzenleniyordu. Her bayram seçilen üç yazar; yapım, yönetim, koreografi ve müziğinden sorumlu olduğu üç tragedya ve bir satir oyunundan (Diyonizos’un eşlikçileri olan orman cinleri satirlerin tanrısı övdüğü bir nevî komedi) oluşan oyunlarını, üç gün ardarda sergilerdi. Tamamı erkek olan oyuncular ve koro üyeleri maske takarlardı. Oyunların konuları genellikle mitolojik öykülerden alınmaydı. Tragedya yazarı; bu hikâyeleri, yaratmak istediği toplumsal, siyasi ve ahlâki etkiye bağlı olarak farklı yorumlayabiliyordu. Ancak onun asıl amacı; dramatik bir etki yaratmak yani izleyicide ümit ve korku karışımı hisler uyandırmaktı (Speake, 1994: 644- 645). Argos kralı Agamemnon’un karısı. Khrysothemis, Elektra, Orestes ve Iphigeneia’nın annesi.

Efsanevi yiğit Herakles’in karısı. Hylllos’un annesi.

Trakya kralı Tereus’un karısı. Itys’in annesi.

Hektor’un karısı. Astyanaks’ın annesi.

Savaş tanrısı Ares’in kızı. Hippolyte’nin kardeşi.

Argonaut’lar seferinin kahramanı olan Iason’un karısı. İki oğul annesi.

Bu tema; Eski Yunan’ın günlük yaşamındaki bir uygulamayı akla getiriyor. Bu da istenmeyen çocukların, özellikle de kız bebeklerin doğumdan sonra terk edilmeleridir. Her ne kadar Geç Klasik Çağ’da tartışma konusu olmuşsa da ekthesis ya da apothesis denen bu uygulamaya göre; bebek kimi zaman sakat ya da hasta, kimi zaman köle ya da yasa dışı, kimi zaman da yalnızca kız olarak dünyaya geldiği için terk edilirdi. Bir kızın ölüme terk edilişi bir yandan onun ileride aile bütçesine katkı

sağlayamayacak olmasıyla ilgiliydi. Öte yandan evlenmesi durumunda belli bir miktar parayı da -çeyiz- beraberinde götürmesi gerekecekti. Bu da fazladan masraf anlamına gelirdi. (Garland: 1993: 84- 86, 93).

Kadının felaketle eş tutuluşu; Hesiodos'un, Pandora'nın yaratılışına dair şu tasvirini anımsatıyor: "... O ana dek her türlü hastalık ve deritten uzak yaşamış olan erkekler, bu kadının getirdiği kapaklı bir kavanozun içinden çıkan her tür felaketle tanışmış. Kavanozun kapağını hemen kapatınca da içinde sadece umut kalmış. Bu yüzden sayısız felaket ve dertle doludur karalarla denizler. Hastalıklar gündüz gece dolaşır durur ölümlüler arasında sessizce. Çünkü tanrı Zeus ses vermedi onlara..." (Hesiod, 1983: 9).

Eski Yunan'da kızlar -varsa- erkek kardeşleriyle birlikte evin yalnızca kadınlara ayrılmış kısmı olan gynaikon'da anneleriyle beraber yaşarlardı. Yemek yapma, dikiş dikme ve örgü örmeyi anneleri ya da büyükannelerinden öğrenirlerdi. Kız çocukların resmi bir eğitim almaları söz konusu olmasa da okuma-yazma öğrenenler de vardı. Bu durum, onların ileride koca evindeki tüm gelir-giderden sorumlu

tutulacak olmalarıyla ilişkilidir. Yine de "...Karısına okuma- yazmayı öğreten adam, yılanı zehir tedarik ettiğinin bilincinde olmalıdır..." (Lefkowitz- Fant, 2005: 31) diyen bir komedya yazarının ifadelerinden anlaşıldığına göre; kadının okur- yazarlığı, erkekler arasında tartışma konusu imiş gibi görünüyor.

Öte yandan Deianeira ve Prokne'nin "mutlu" olarak nitelendirdiği bu zaman fazla uzun sürmezdi. Zira kızlar, ergenliğe erişir erişmez evlendirilirdi. Üstelik evlenecek olan kızın kocasını seçmesine izin verilmezdi. Tarihçi Herodot'a göre; Atina'lı Kallias'ın, evlilik çağına gelen üç kızına,

kocalarını seçmeleri için izin vermesi (Herodotos, 1991: 318) sıra dışı bir durumdu.

Evlilikle birlikte koca evine giden kadın, burada da yalnızca kendisine ve hemcinslerine ait olan kısımda yani gynaikon'da yaşardı. Kadının sokağa çıkması hoş karşılanmazdı. Bunun tek istisnası, bayramlar ve dinsel törenlerdi belki de. Platon bile "kadınlar, karanlıkta yaşamaya alışmışlardır" (Platon, 1998: 193) demişti. Öte yandan "evinden ayrılan bir kadın, ona rastlayanların, kimin karısı olduğunu değil kimin annesi olduğunu soracak yaştadır" diyen hatip Hyperides'in ifadeleri; yaşlı kadınların bu konuda daha rahat olduklarına işaret ediyor. Yine de bunun sebebi; yaşlanmış olan kadının, doğurganlığını geride bırakmış olması idi (Garland, 1993: 244).

Hermione'nin çocuk sahibi olamamaktan kaynaklanan endişesi; bizi, Eski Yunan toplumunun günlük yaşamında aynı durumdaki kadınların halini düşünmeye sevk ediyor. Evliliğin ilk ve hatta tek amacı yasal çocukların doğması olduğundan, kadının kısır olması, kocasının onu reddetmesi için yeterli idi. Öte yandan kimi zaman hiçbir neden olmaksızın da erkek, karısını terk edebilirdi.

Klytaimnestra'nın bu ifadeleri; Eski Yunan'da evli erkeğe tanınan cinsel özgürlüğü anımsatıyor. Öte yandan evli bir kadının böyle bir ilişkisi, kocasının onu boşamasını gerektiriyordu. Yoksa koca, vatandaşlık hakkını -aitima- kaybederdi.

Medea'nın bu sözleri; henüz çocuk denebilecek bir yaşta iken evlendirilen kızlar için doğum olayının ne denli acılı olduğunu anımsatıyor. Öte yandan bir kadın için doğum yapmak o kadar önemli idi ki;

örneğin Sparta kentinde yalnızca savaş sırasında ölen askerlerin ve doğum sırasında hayatını kaybeden kadınların isimleri, mezar taşlarına kazınıyordu. Atina'daki mezar taşları arasında da; kadınları, doğum esnasında gösteren tasvirler bulunuyordu. Yine de vurgulanması gereken bir nokta var. O da; her ne kadar bir kadının ilk görevi çocuk doğurmak olsa da kadınlar hamilelikleri süresince kirlenmiş kabul ediliyorlardı. Üstelik ev halkını da kirlenmiş oluyordular. Hane halkının temizlenmesi, doğumdan sonraki beşinci gün -amphidromia- gerçekleşirken, annenin arınması için aradan kırk gün -tesserakostaion- geçmesi şarttı (Garland, 1993: 96- 97).

Toplumun evin içine hapsettiği kadın, öyle görünüyor ki ailenin ihtiyaç duyacağı erzağın kullanılması ve saklanması yanında para işlerinin düzenlenmesinden de sorumluydu. Klasik Çağ'ın ünlü komedyacı yazarı Aristofanes'in "Lysistrata" isimli oyununda; kadınlar, bitmek bilmeyen savaşlar yüzünden uzun süre şehirden uzak kalan erkekleri silah bırakmaya çağırırlar. Atina kalesini ele geçirip şehir kasasına el koyarlar. Erkekler parayı geri isteyince, kadınların lideri Lysistrata der ki: "Para işlerini biz yöneteceğiz. Şaşılacak ne var ki bunda? Evin para işlerini biz yönetmiyor muyuz?" (Aristophanes, 2006: 33).

İşık, sağlık ve bilgelik tanrısı Apollon'un Delfi'deki tapınağında.

KAYNAKÇA

Aiskhülos, 2010. Oresteia (Çev: Yılmaz Onay). Mitos- Boyut Yayınları, s. 60- 95, İstanbul.

Aristofanes, 2006. Eşek Arıları, Kadınlar Savaşı ve Diğer Oyunlar (Çev: Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat). Türkiye İş

Bankası Kültür Yayınları, s. 33, İstanbul.

Euripides, 2002. Troyalı Kadınlar (Çev: Sema Sandalcı). Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s. 34, İstanbul.

Euripides, 2006. Medea (Çev: Metin Balay). Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları, s. 17, İstanbul.

Euripides, 2008. Elektra (Çev: Yılmaz Onay). Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları, s. 43- 47, İstanbul.

Garland, R. 1993. The Greek Way Of Life. Cornell University Press, s. 96- 97, 244, İstanbul.

Herodotos, 1991. Herodot Tarihi (Çev: Müntekim Ökmen). Remzi Kitabevi, s. 318, İstanbul.

Hesiod, 1983. The Homeric Hymns And Homerica (with an english translation by Hugh G. Evelyn-White, M.A). Harward University Press, s. 9, Massachusetts.

Hesiod, 2006. Theogony, Works & Days, Testimonia (edited and translated by Glenn W. Most). Harward University Press, s. 45- 53, London.

Lefkowitz, M. and Fant, M. B. 2005. Women's Life In Greece And Rome. The Johns Hopkins University Press, s. 11-

31, Baltimore.

Platon, 1998. Yasalar I.Cilt (Çev: Candan Şentuna, Saffet Babür). Kabalcı Yayınevi, s. 193, İstanbul.

Sofokles, 2010. Oidipus Kolonos'ta- Trakhis'li Kadınlar (Çev: Furkan Akderin). Mitos- Boyut Yayınları, s. 66, İstanbul.

Speake, G. 1994. Dictionary Of Ancient History

Gerçek Bir Tarih Dizisi: Vikings

Vikingler denilince aklımıza devasa donanmalar, çift boynuzlu miğfer ve barbar bir medeniyet gelir. Çoğumuz doğruluğunu sorgulamayız bu bilgilerin. Hollywood tarafından ilk defa 1958 yapımı 'The Vikings' filmiyle çizilmiştir klasik Viking imajı. Tıpkı Battalgazi filmlerindeki Bizans gibidir Vikingler bu filmde; köyleri yakıp yıkarlar, masum insanları öldürürler ve kadınlara tecavüz ederler. Yani en klasik savaş filmi senaryosunda olduğu gibi; iyi çok iyi gösterilir kötü ise kötülükte şeytana taş çıkartır. Yönetmenler filmlerinde bu tarz senaryoları ele almakta pek de haksız sayılmazlar çünkü sinema izleyicileri aksiyon-savaş filmlerinde mutlaka bir iyi taraf ve bir de kötü taraf ararlar ki filmle daha iyi bağ kurabilsinler.

3 Mart 2013 yılında ilk bölümünü yayınlayan ve 4 sezonu geride bırakan Vikings dizisi senaryosunu tarihi gerçekliklere dayandırması ile ezber bozacak nitelikte. Vikinglerle ilgili doğru sandığımız yalanlar bir bir çözülüyor bu dizi sayesinde.

Lagertha ve Ragnar Lothbrok

İlk olarak dizinin büyük bir ilgi görmesini sağlayan tarihi yansıtmaya başarısından bahsetmek istiyorum. Kullanılan kıyafetler, evler bizi 9. yüzyılda bir Viking kasabasında hissettirmeyi layıkıyla başarıyor. Özellikle boynuzun miğferde değil de içki içiminde ve savaş zamanında öttürülerek haberleşmenin sağlanmasında kullanılması çoğu Hollywood endüstrisinin bize dayattığı Viking-Boynuz-Miğfer tabusunu bir nebze de olsa yıkmayı başarıyor. Ayrıca Vikinglerin ahlaki değerleri, kültürleri ve savaşçı yapıları tarihi belgelerle bire bir uyuşmakta bu dizide.

Mesela sanılanın aksine Vikingler ataerkil bir toplum değil kralın eşi de yönetimde büyük oranda söz sahibi ve kadınlar da en az erkekler kadar değer görmekte. Ayrıca göçebe yaşayan bir toplum da değil Vikingler hatta dünyaca ünlü fetihlerindeki asıl amaçları daha verimli topraklara sahip olmak ve halkın refah seviyesini arttırmak. Bu gerçekler biraz abartılarak da

olsa fevkalade bir şekilde işlenmiş. Vikings’de Türk tarih dizilerinde – bilhassa Muhteşem Yüzyıl- olduğu gibi yoğun entrika zırvalıklarıyla meşgul edilmiyor seyirci. Yer yer taht entrikaları olsa da tarihi gerçeklikten uzaklaşmıyor.

Vikings savaş sahneleriyle bir dizinin ötesinde görsel şölen

sunuyor izleyicilere. Hollywood savaş filmlerini aratmayan bu sahnelere bir servet yatırılmış olacak ki çoğu savaş filminde kullanılmayan çekim teknikleri kullanılmış. Senaryonun içerisine başarıyla yedirilen bu sahneler Vikinglerin dâhiyane savaş teknikleriyle birleşince seyir zevkimiz katlanarak artıyor.

Dizide en iyi işlenen konulardan biri de Vikinglerin dini inanışları. Tarihte Hristiyan rahipleri tarafından dini inançları zayıf olarak tasvir edilen Viking Medeniyeti aslında Yunan mitolojisini aratmayacak sayıda tanrıya sahip. Bu dizide de hem Hristiyanlık hem de Vikinglerin dini inanışlarının toplumun yapısına, ahlaki değerlerine, kültürüne etkileri belirgin bir şekilde işlenmiş. Özellikle Vikinglerin Valhalla inançlarını* pürüzsüz bir şekilde anlatan dizi onların savaş meydanlarında nasıl bu denli korkusuz olduklarını anlamamıza yardımcı olmuş. Vikings dizisinin müziklerinin çok başarılı olduğunu söyleyemem. Yani hafızalarda her daim yer edinecek müziklere sahip değil. Vikinglerin kültürünü, inançlarını yansıtan müzikler olsa da bunları ekstra bir özellik olarak değerlendirmek hata olacaktır. Bu denli büyük bir yapımın bu tarz müziklere sahip olması zaten olması gereken olduğu için müzik konusunda biraz daha çaba harcanabilirdi kanaatindeyim. Son olarak diziyi oyunculuk yönünden değerlendirmek gerekirse başrol oyuncusu olan Travis Fimmel tarihteki Ragnar Lothbrok’un kurnazlığını askeri dehasını Emmy’lik performansla yansıtmayı başarıyor. Ragnar’ın karısı olan Katheryn Winnick (Lagartha Lothbrok) ise savaşçı-kadın rolüyle dizi ve film tarihinde ender rastlanan bir tiplikle karşımızda ve bu rolü hakkıyla oynamayı başarıyor. Fakat benim dizide en beğendiğim karakter İsveçli oyuncu Gustaf Skarsgård’ın canlandığı Floki karakteri. Vikinglerin dini inanışlarını, kurnazlığını ve milliyetçiliğini yansıtan bu tipleme kendisini izlerken bizi Viking Dönemine götürmeyi başarıyor. Tarihi gerçeklerden sapmadan, saray entrikası olmaksızın da seyircinin ilgisinin çekilebileceğini ispatlayan Vikings dizisi bu özelliğiyle Türk dizi sektörüne büyük bir örnek niteliğinde. Viking tarihini kolay yoldan öğrenmek ve boş vaktini heyecan ve aksiyon dolu sahnelerle değerlendirmek isteyenlerin izlemesi gereken bir dizi Vikings.* Odin tarafından yönetilen Asgard’da bulunan görkemli, büyük salondur. Savaş alanlarında ölmüş kahramanlar buraya getirilir.

Vikingerin Yeni

İmaji

Acımasız oldukları doğru. Ama kadın liderleri, gıpta edilecek zenginlikleri ve süslemeleri de vardı. Afganistan'dan Kanada'ya 50'yi aşkın kültürle tanışmışlardı.

Çiseleyen yağmur altında soğukta titreşerek Viking kralıyla yağmacı çetesinin gelmesini bekliyoruz. Shetland'ın tarihi Lerwick kasabasında buz gibi bir Ocak gecesi ama havaya coşku hâkim.

İki küçük çocuğuyla yanımda dikilen adam, belediye binasının ardından yükselen kızıl dumanı fark edince gülüyor. “Tüm binayı ateşe vermişler galiba,” diye bağırdığında çevredeki herkes gülümsüyor. Aslında hepimiz ateş için buradayız. Bugün, Shetland'ın Viking geçmişini kutlayan ateş bayramı Up Helly Aa. Herkes gibi ben de bir Viking gemisinin yakılışını izlemek için buradayım.

Kralın bölüğünün yanı sıra onlarca insan sokağa akarken, yüzlerce meşaleden çıkan alevler dans ediyor. Akıncıların çektiği zarif Viking gemisi (uzungemi) görüldüğünde kalabalıktan keyifli bir uğultu yükseliyor. İskoçya anakarasının kuzeyindeki bu kayalık sahillere Vikingler ilk kez bin 200 yıl kadar önce çıkmış, yerel direnişi ezerek toprakları ele geçirmişti. Shetland'ı yedi yüzyıl boyunca Norveç kralları yönetti, ta ki adaları bir İskoç kralına para karşılığı rehin bırakana kadar. Bugün eski Norse lehçesi –Nornca– Shetland'da tamamen unutulmuş olabilir ama adalılar Viking geçmişleriyle büyük gurur duyuyor. Her yıl Up Helly Aa'ya fanatik bir hevesle hazırlanıyor, borda kaplamalarını tek tek birleştirerek bir Viking gemisi maketi kuruyorlar.

Kalabalık, denizlerin hâkimleri ve ejderha başlı gemilere dair eski şarkılar söylerken, meşale taşıyanlar gemiyi duvarla çevrili bir alana çekiyor. Kralın verdiği işaretle birlikte yağın meşaleler gemiyi alevler içinde bırakıyor. Alevler geminin direğini sararken, gecenin karanlığında kıvılcımlar uçuşuyor. Kenarda bekleyen çocuklar ayaklarını vurarak dans ediyor.

Gecenin ilerleyen saatlerinde, şenliğe katılanlar partilerde doyasıya eğlenirken, ben Vikinglerin düş gücümüzü hâlâ bu kadar çok etkiliyor olmasına şaşıyorum. Yüzlerce yıl önce yok olmuş bu Ortaçağ denizcileri ve savaşçıları, film yapımcılarının, yazarların ve çizgi roman sanatçılarının hayal dünyasında yaşamaya devam ediyor. Çoğumuz bu hayali Vikinglerin hayatına dair ayrıntıları –nasıl savaşmış şölen yapıyorlardı, nerede yaşıyorlardı, nasıl ölüyorlardı– ezbere biliyoruz. Ama, Vikingler hakkında gerçekten ne kadar bilgimiz var? Kimdiler, dünyayı hangi gözle görüyorlardı ve gerçek yaşamları nasıldı?

Şimdilerde –uydu görüntülerinden DNA araştırmalarına ve izotop analizlerine kadar– teknolojinin ilerlemesiyle birlikte arkeologlar ve farklı alanlarda çalışan biliminsanları şaşırtıcı yeni yanıtlar buluyor. Estonya’da, katledilmiş savaşçılarla dolu iki gemi mezar üzerinde incelemelerde bulunan biliminsanları, Vikinglerin kökenlerindeki şiddete yeni bir ışık tutuyor. İsveç’te, bir kadın Viking komutanın kalıntılarını inceleyen araştırmacılar savaşta kadının rolünü aydınlatıyor. Rusya’da, Viking köle tacirlerinin izlerini süren arkeologlarla tarihçiler, köle ticaretinin Viking ekonomisi üzerindeki önemini ortaya çıkarıyor. Düşünüldüğünden çok daha karmaşık ve ilginç bir dünyanın kapıları arkeologların önünde ardına kadar açılmaya başlıyor. “Viking araştırmalarında çok heyecan verici bir dönem yaşıyoruz,” diyor, Lerwick’teki Shetland Kültürel Planlama Vakfı tarihçisi Jimmy Moncrieff.

Yakın dönemlerde yapılan araştırmalar, bu cüretkâr denizcilerin arzuları ve kültürel etkileri hakkında yepyeni bir tablo çiziyor. İskandinavya’daki anavatanlarının kıyılarından sekizinci yüzyılın ortalarında dünya sahnesine çıkan Viking servet avcıları, 300 yıl boyunca Avrupa’nın hemen her yerini keşfetmiş ve geçmiş yılların araştırmacılarının tahmin dahi edemeyeceği kadar uzaklara gitmişlerdi. İsveç Uppsala Üniversitesi’nden arkeolog Neil Price’a göre, ince hatlı zarif yelkenlileri ve denizlerle nehirler hakkındaki derin bilgileri sayesinde –Afganistan’dan Kanada’ya dek, günümüzün 37 kadar ülkesine– seyahat etmişlerdi. Yol üzerinde karşılarına çıkan 50’yi aşkın kültürle

ilişki kurmuşlar ve lüks mallar edinmek için hevesle ticaret yapmışlardı. Avrasya kaftanları kuşanıyor, Çin ipekleriyle giyiniyor ve ceplerini İslam ülkelerinin gümüş sikkeleriyle dolduruyorlardı. York ve Kiev’de zengin kentler inşa etmişler, Büyük Britanya, İzlanda ve Fransa’nın birçok yerini sömürgeleştirmişler, Grönland ve Kuzey Amerika’da kaleler kurmuşlardı. O döneme kadar hiçbir Avrupalı denizci yaşadığı topraklardan bu kadar uzaklaşmamıştı. “Bunu bir tek İskandinav halkları yaptı,” diyor Price. “Sadece Vikingler.”

Keşifler ve ticaret, zenginliğe giden tek yol değildi. Viking savaşçılar, İngiltere ve Avrupa sahillerinde fırsat kollayarak dolaşır, ani ve şaşırtıcı bir vahşetle saldırırdı. Kuzey Fransa’da, Seine ve diğer nehirlerde gezinir, canları istediğinde saldırır ve gemilerini yağma mallarıyla doldururlardı. Terörü iyice yaygınlaştırarak, Batı Avrupa’daki Karolenj İmparatorluğu ekonomisinin yüzde 14’ünü boş barış vaatleri karşılığında gasp etmişlerdi. Manş’ın karşı kıyısındaki İngiltere’ye ara sıra yapılan akınlar gerçek bir savaşa dönüşünce, bir Viking ordusu üç Anglosakson krallığını işgal edip ele geçirmiş, cesetler tarlalarda çürümeye bırakılmıştı. “Viking çağı,” diyor Price, “hassas insanlara göre değil.” Peki, diye soruyor bugünün araştırmacıları, tüm bu hengâme nasıl başladı? İskandinavya’nın Ortaçağ çiftçileri nasıl ve neden Avrupa kıtasının başına bela kesildi?

Yabancı kıyılara akınlar başlattıkları İS 750 yılından yaklaşık üç yüzyıl önce, İskandinavya’nın kargaşa nedeniyle çökmüş olduğunu söylüyor Price. Bu dönemde, tepelere bir dizi kale inşa eden, güç ve toprak için birbiriyle savaşan 30’u aşkın küçük krallık ortaya çıkmıştı. Yine aynı sıralarda bir de doğal felaket gelip çatmıştı. Olasılıkla birden fazla afetin bir araya gelmesi sonucu –yeryüzüne çarpan meteor ya da kuyrukluyıldız olayları ve en az bir büyük yanardağ patlaması– atmosfere salınan dev bir toz bulutu, İS 536’da güneşi tamamen kapatmış ve izleyen 14 yıl boyunca kuzey yarıkürede yaz sıcaklığının düşmesine neden olmuş, Ortaçağ tarımının kuzey sınırında yer alan İskandinavya’nın üzerine çöken uzun dönemli soğuk ve karanlık, ölüm ve yıkım getirmişti. Örneğin İsveç’in Uppland bölgesinde, açlık ve savaş nedeniyle köylerin yaklaşık yüzde 75’i terk edilmişti.

Felaket o kadar büyüktü ki, dünyanın en karanlık mitlerinden birini ortaya çıkarmıştı: İskandinav efsanesi Ragnarök, tüm tanrıların, doğaüstü yaratıkların, insanların ve canlıların öldüğü son savaşı ve evrenin yok oluşunu anlatıyor. Ragnarök'ün, güneşin karardığı, iklimin sert ve acımasız bir özellik kazandığı ölümcül *Fimbulvetr* yani “büyük kış” sırasında başladığına inanılıyor. Price, tüm bu olayların, 536 yılında ortaya çıkan toz bulutuyla tuhaf bir şekilde paralellik gösterdiğini söylüyor.

Yaz en sonunda yüzünü yeniden gösterip nüfus artışa geçtiğinde, İskandinav toplumu daha saldırgan bir hale büründü. Etrafına tepeden tırnağa silahlı savaş çeteleri toplayan liderler, terk edilmiş topraklara el koyup savunmaya başladılar. Gerçek hayatta geçen bu *Game of Thrones*'ta (*Taht Oyunları*), hem kadında hem de erkekte cesaret, saldırganlık, kurnazlık, ateş altında güç gösterisi gibi savaş becerilerinin yüceltildiği askeri bir toplum ortaya çıktı. Arkeologların döneme ait çok sayıda bozulmamış mezar bulduğu İsveç adası Gotland'da, “neredeyse iki kişiden biri silahlarıyla birlikte gömülmüş,” diyor Uppsala Üniversitesi arkeologlarından John Ljungkvist. Silahla donanmış bu toplum şekillendiği sırada, yedinci yüzyılda ortaya çıkan yeni bir teknoloji –yelken– İskandinav denizciliğinde devrim yarattı. Usta marangozlar, silahlı savaşçı çetelerini görülmemiş mesafelere görülmemiş bir hızla taşıma becerisine sahip, rüzgâr gücüyle ilerleyen kıvrak gemiler inşa etmeye başladılar. Kuzey kralları ve rahat durmayan yandaşları bu gemilerle Baltık Denizi ve Kuzey Denizi'nde yolculuk ediyor, yeni topraklar keşfederek kasabaları ve köyleri yağmalıyor, insanları köleleştiriyordu. Memleketlerinde kendilerine eş bulamayan erkekler, zorla veya ikna yoluyla kadın esirleri kendilerine eş olarak alıyordu.

Tüm bu sayılanların –yüzlerce yıldır süregelen krallık hırsı, bekâr ve genç savaşçıların bolluğu ve yeni tip gemiler– bir araya gelmesiyle kusursuz bir ortam oluştu. Vikinglerin kuzeyden akın ederek Avrupa'nın büyük bir bölümünü kendilerine özgü şiddetle kasıp kavurması için sahne hazırды artık.

750 yılı civarında, ilk Viking savaşçılarından bir grup, Estonya'nın hemen açıklarında, Saaremaa Adası'nın kumluk bir burnuna iki gemi çekti. İsveç, Uppsala civarındaki ormanlık yurtlarından çok uzaklardaki bu adamlar başarısızlıkla sonuçlanan bir baskından yaralı kurtulmuştu. Gemilerin içinde, birinin kral olduğu tahmin edilen 40'tan fazla Viking savaşçısının cesedi üst üste yatıyordu. Zorlu savaşlar görüp geçirmiş, uzun boylu, kaslı, iriyarı delikanlılar ve hayatlarının en verimli çağındaki genç adamlardı çoğu. Kimi bıçaklanarak ve parçalanarak öldürülmüş, kiminin kafası kesilmişti.

Sağ kalanlar, beden parçalarını bir araya getirmek ve cesetleri kumluk burundaki en büyük geminin güvertesine yerleştirmek gibi dehşet verici bir işe koyuldu. Sonra cesetleri bez parçalarıyla örtüp, ahşap ve metalden yapılmış savaş kalkanlarını ölen arkadaşlarının üzerine yığarak pek de yüksek olmayan derme çatma bir mezar anıtı oluşturdular.

2008'de elektrik kablosu döşeyen bir grup işçi, insan kemikleri ve çürümüş bir kılıcın parçalarını bulunca yerel yöneticiler arkeologları çağırdı. Price, bu keşfi şaşkınlıkla anlatıyor. "Arkeologlar, ilk kez bir Viking baskınına dair kazı fırsatı yakalamışlardı," diyor. Dikkate değer bir konu daha vardı: Estonya, Salme'de gömülen savaşçılar, İskandinav yağmacıların 793'te İngiliz Lindisfarne manastırına gerçekleştirdikleri ve ilk Viking saldırısı olarak kabul edilen baskından 50 yıl kadar önce ölmüşlerdi.

Salme'deki gemi mezarlar, Viking uzmanları heyecanlandırıyor. "Beni en çok kılıçlar hayrete düşürdü," diyor Price. Çoğu araştırmacı, ilk Viking çetelerinde kılıç ve değerli savaş gereçleri taşıyan az sayıda seçkin savaşçı bulunduğunu, gerisinin ilkel mızrak ve yaylarla donanmış 20–30 çiftçi çocuğundan oluştuğuna inanıyordu. Ama Salme'de durum farklıydı. Bu mezarda insandan çok kılıç vardı, ki bu da en azından ilk dönemdeki keşiflere daha çok üst sınıf savaşçının katıldığını kanıtlıyor.

İskoçya'nın Edinburgh kentinin güneyinde ıssız bir sanayi parkında bir Ocak sabahı, araştırmacılar küçük bir koruma laboratuvarının kilitli kapılarını açarak bize yol gösteriyor. Bir yılı aşkın süredir, bir Viking önderinin yabancı ülkelere yaptığı saldırılar ve yağmalarda ele geçirdiği hazineyi inceliyorlar. Bin 100 yıl kadar önce İskoçya'nın güneybatısına gömülen Galloway defnesi, som altın külçe, Bizans'tan ve İslam ülkelerinden ipek kumaş parçaları ve üzeri mineli Hristiyan haçına kadar bir sürü yabancı ve güzel nesneden oluşuyor. Uzmanlık alanı Viking dönemini kapsayan bağımsız arkeolog

Olwyn Owen, “Muhteşem bir buluntu,” diyor.

Ziyaret ettiğimiz gün konservatörlerden biri definenin değerli bazı parçalarını ortaya çıkarmış. Masanın üzerinde kuş biçimli ince uzun bir altın iğne duruyor. Bir zamanlar başpapazların ve ruhban sınıfının kutsal metinleri okurken satırları takip etmek için kullandığı okuma çubuğunu çağrıştırıyor. Yanında, olasılıkla bir azizin kutsal emanetini saklamak için tasarlanmış altın telkârî bir kolye ucu var. Masanın öbür ucundaki, bazıları kıvrımlı filizler ve mitolojik yaratıklar, bazıları da insan yüzünü çağrıştıran garip desenlerle donatılmış dokuz adet gümüş broşa bakıyor Owen. Biri hariç hepsinin Anglosaksonlar için tasarlanmış olduğunu söylüyor. “Ya da başka bir deyişle,” diye ekliyor, “bir Anglosakson manastırında veya yerleşiminde çok kötü bir gün yaşandığını gösteriyor.”

Bu hazineyi biriktiren Viking önderinin güzel şeylere karşı zaafı olmalı. Yağmalanan malların hepsini eritip külçe haline getirmek yerine, birçok parçayı özel, egzotik, yabancı sanat koleksiyonu olarak kendisi için bir kenara ayırmış. York Üniversitesi arkeologlarından Steve Ashby, Vikinglerin yabancı kültürlerle ait

zarif şeylere merak duyduğunu ve seçkin sınıfın bu statü sembollerine sahip olmaktan ve kullanmaktan zevk aldığını söylüyor. “Üst sınıf erkekler züppeydi,” diyor Ashby. “Lüks tüketime önem verilen bir toplumda yaşıyorlardı.”

Gözlerini boyayan, renkli giysiler giyen ve ağır mücevherler takan –boyun tasma (tork), giysi tokası, pazubent ve yüzük– Viking önderleri, Vin Diesel’den çok Johnny Depp’e benziyordu. Ama bu abartılı giyimin ciddi bir amacı vardı: Her bir nesne, yabancı topraklarda geçen bir maceranın, ödüllendirilmiş bir gözü karalığın ve cesaretin öyküsünü anlatıyordu. Savaş ganimetleriyle süslü bir Viking, yağmacılığa teşvik eden ayaklı reklam panosu gibiydi ve genç erkekleri ganimetten pay alma karşılığında saflara katılmaya çağırıyordu. “Viking önderleri, güç odağı olarak kalmak istiyorlarsa, başarıları konusunda alçakgönüllü olma lüksüne sahip değillerdi,” diyor Ashby.

Vikingleri Yanlış Mı Anladık

Vikinglerin hikayeleri yüzlerce yıldır cazibesini koruyor. British Museum, büyük bir Viking sergisine hazırlanırken, şu soru gündemde: Acaba onları tamamen yanlış mı anladık?

Vikinglerin yelkenlileri kıyıya yanaştığında günlerden 8 Haziran 793'tü. Lindisfarne'deki rahipler o sırada farkında değildi ama Vikinglerin İngiltere'ye 300 yıllık kanlı akınları işte o gün başlamıştı.

Yorklu Alcuin o sırada "Britanya daha önce hiç bir zaman şu anda putperest bir ırkın elinden çektiklerimizin benzeri bir terörle karşılaşmadı" yazmıştı.

O günlerin üzerinden 12 yüzyıldan fazla zaman geçer ve Vikingler hala hayallerimizi süslerken, British Museum dev bir Viking sergisine hazırlanıyor. Sarışın, yapılı, boynuzlu miğferler giymiş, burunlarından soluyan saldırgan bu savaşçıların korumasız köylere girip yağmalayıp yıktıkları, öldürüp tecavüz ettikleri canlanıyor gözümüzün önünde.

En azından yaygın algı böyle. Ama uzun zamandır egemen olan algıların gerçekleri yansıtmadığını artık biliyoruz.

Mesela miğferlerden başlayalım, hani o İskandinav futbol taraftarlarının giydiklerine benzer boynuzlu miğferler. Vikingler, hiç bir zaman böyle miğferler giymedi. Bu miğfer modeli ilk olarak 19. yüzyılda Wagner'in Norveç sagalarını konu alan ünlü operası Die Valküre'nin 1876 tarihli Beyrut Festivali performansı için tasarlandı.

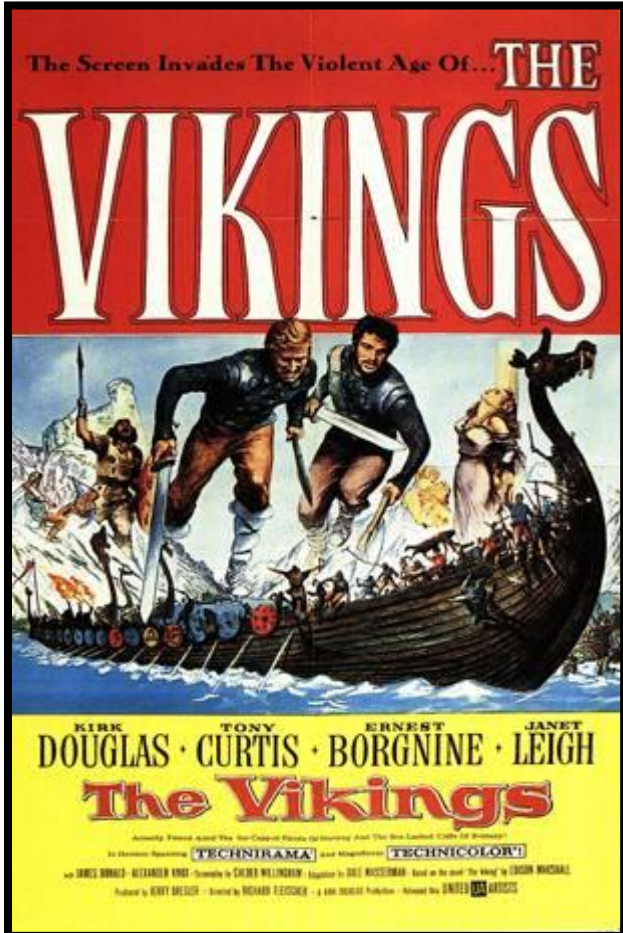
İngiltere'deki York kentine kurulan Jorvik Merkezi'nden uzman Emma Boast "Aslında boynutlu miğfer tarihsel bir şey ama Vikinglere ait bir şey değil" diyor. British Museum'da Demir Çağı'ndan kalma boynuzlu bir miğfer sergileniyor örneğin. Thames nehrinde bulunmuş. Milattan önce 150 ile 50 yılları arasından kalma olduğu saptanmış.

Vikingler boynuzları iki şekilde kullanıyordu: İçki içmek ve öttürerek haberleşmekte. O nedenle Viking broşları ve iğnelerinde de boynuz motifi kullanılıyor ama miğferlerinde kullanmıyorlardı. Zaten miğferin mümkün olduğunca hafif olması önemliydi.

Yanlış anlamalar boynuzlu miğferlerle bitmiyor. Daily Telegraph gazetesinde sergiyi değerlendiren bir yazar British Museum'daki Viking sergisinin Vikinglerle ilgili "putları kıracağını" söylüyor.

"Kısık gözlü, sert yüzlü, yağmacı ve tecavüzcü Vikingler imajıyla büyüyen biri korkarım ki bu sergiyi gezdiğinde, bu barbarların aslında vejetaryen olduklarını, o zamanın en önde gelen üniversitelerinden bazılarının onların kurduğunu ve asla boynuzlu miğfer giymediklerini öğrenecek."

British Museum'un işi kolay olmayacak. York Üniversitesi Eski Norveç dili öğretim üyesi Matthew Townend "Vikingler sevimli bir halk mıydı yoksa vahşi zorbalar mıydı tartışması uzun süredir devam ediyor" diye hatırlatıyor.

Klasik Viking imajı 1958 yapımı Vikingler adlı Hollywood filmi ile oluşmuştur diyebiliriz. Başrollerde Kirk Douglas, Janet Leigh ve Tony Curtis'in oynadığı bu film kanlı bir yağma, kundaklama ve tecavüz sahnesiyle başlar. Neyse ki boynuzlu miğfer kullanılmaz.

1960'lar ve 70'lerde Vikinglerin, bütün faaliyeti öldürmek, yağmalamak ve tecavüz etmek olan barbarlar şeklinde resmedilişi sorgulanmaya başlanır. Tarihçiler İngiltere'ye yönelik Viking akınlarının çoğunun, bu akınların "mağduru" pozisyonundaki rahipler tarafından yazıldığına, dolayısıyla tarafsız olamayacağına işaret ederler. Sonra, İskandinav sagaları yani olayları aslında oldukları tarihten yüzlerce yıl sonra yazıya dökmüş olan destanların yerini yavaş yavaş çok daha güvenilir veriler sunan arkeoloji almaya başlar.

Bu konuda en kritik dönüm noktasının 1970'lerin sonlarına doğru yaşandığını söyleyebiliriz. İngiltere'nin kuzeyindeki York kentinde bir alışveriş merkezi için temel kazılırken toprağın altından bozulmamış durumda çok sayıda Viking evi, giysileri, takıları ve miğferleri çıkar. İşte York'daki Jorvik Merkezi bu kazıdan sonra kurulur. Bulgular Vikinglerin yerleşik hayatları da olan aile bağları güçlü insanlar olduğunu ortaya koymuştur.

Bu bulguları inceleyen arkeologlar Vikinglerin başarılı tüccarlar ve yer yer iyi şairler olduklarını, deri ayakkabılar giydiklerini ve saçlarını taradıklarını da söyleyebiliyor.

Fakat vahşi Vikinglerden sevimli Vikinglere geçiş kimilerine göre fazla ileri gitti. Cambridge Üniversitesi'nin Anglo Sakson tarihi bölümünden Profesör Simon Keynes, çalıp çırpma, yıkma yakma hikayelerinin çoğunun doğru olduğunu söylüyor. Vikinglerin özellikle kiliseleri yağmaladıkları, bastıkları yerlerdeki insanların hayvanları paraları, ve yiyeceklerini aldıkları biliniyor Keynes'e göre. Kadınları da birlikte götürüyor olabileceklerini söylüyor.

O dönemde herkesin vahşice davrandığı tezlerine karşı Profesör Simon Keynes "Arkalarında yanıp yıkılmış yerler bırakıyorlardı. Bu kendilerine hiç bir şey yapmamış insanlara yönelen bir saldırıydı. Diğer silahlı güçlerden farklı olarak denizden ve nehirlerden gelebildikleri için köyleri hazırlıksız yakalayabiliyorlar ve yerle bir ediyorlardı" diyor.

Vikinglerin bir başka bilinen özelliği ise aynı eve defalarca giren hırsız gibi köylere evlere tekrar tekrar geri dönmeleri ve yağmaları.

En acımasız Vikinglerden biri Kemiksiz İvar, sagalarda hikaye edilenler doğruysa East Anglia Kralı Edmund'u bir ağaca bağlatmış ve başı parçalanana kadar okçularına hedef ettirmişti. İvar, rakibi Viking lider Kral Ella'yı ise York'da sırtından doğru kaburgalarını kırıştırıp yanlara açtırıp ciğerlerini dışarı çıkarmak suretiyle öldürmüştü. Fakat tabi sagalarda anlatılanların gerçekten o şekilde

cereyan edip etmediği çok tartışmalı.

Buna karşılık, dönemin Anglo Saksonlarının da 20. yüzyılın Cenevre konvansiyonuna uygun davranan melekler olmadığına dikkat çekenler de var. Örneğin 2010 yılında yapılan kazılarda Weymouth'da bulunan 50 cesedin Anglo Saksonlar tarafından öldürülen Viking esirler olduğu düşünülüyor.

Bir yandan da İngiltere açısından bakıldığında Vikinglerin hem yağmacı bir saldırgan güç ama hem de bir güçmen toplum olduğu artık kabul ediliyor. 300 yıllık Viking tarihi içinde çok sayıda Viking Britanya topraklarına yerleşmiş, bir çoğu Hristiyanlığı kabul etmiş. Evlilik yoluyla İngiltere kralı olan ve ülkeyi 25 yıl yöneten Viking soylu bir Kral Knut var.

York Üniversitesi Eski Norveç dili öğretim üyesi Matthew Townend, tarihin sadece saldırganlar ve mağdurlar boyutu değil, bu toplumların birbirleriyle nasıl ilişkiler kurduğu ve birbirini nasıl etkilediği boyutuyla ele alınması gerektiğini söylüyor.

Kuşkusuz Vikingler hakkındaki klasik görüşler ve yeni tezler arasındaki tartışma yeni bilgilerle hep daha detaya inerek sürdürülecek. Ama Vikinglerin hikayesi şiddetiyle, sömürgeciliğiyle, ticareti ve aile yaşamıyla bir bütün aslında, boynuzlu ya da boynuzsuz...

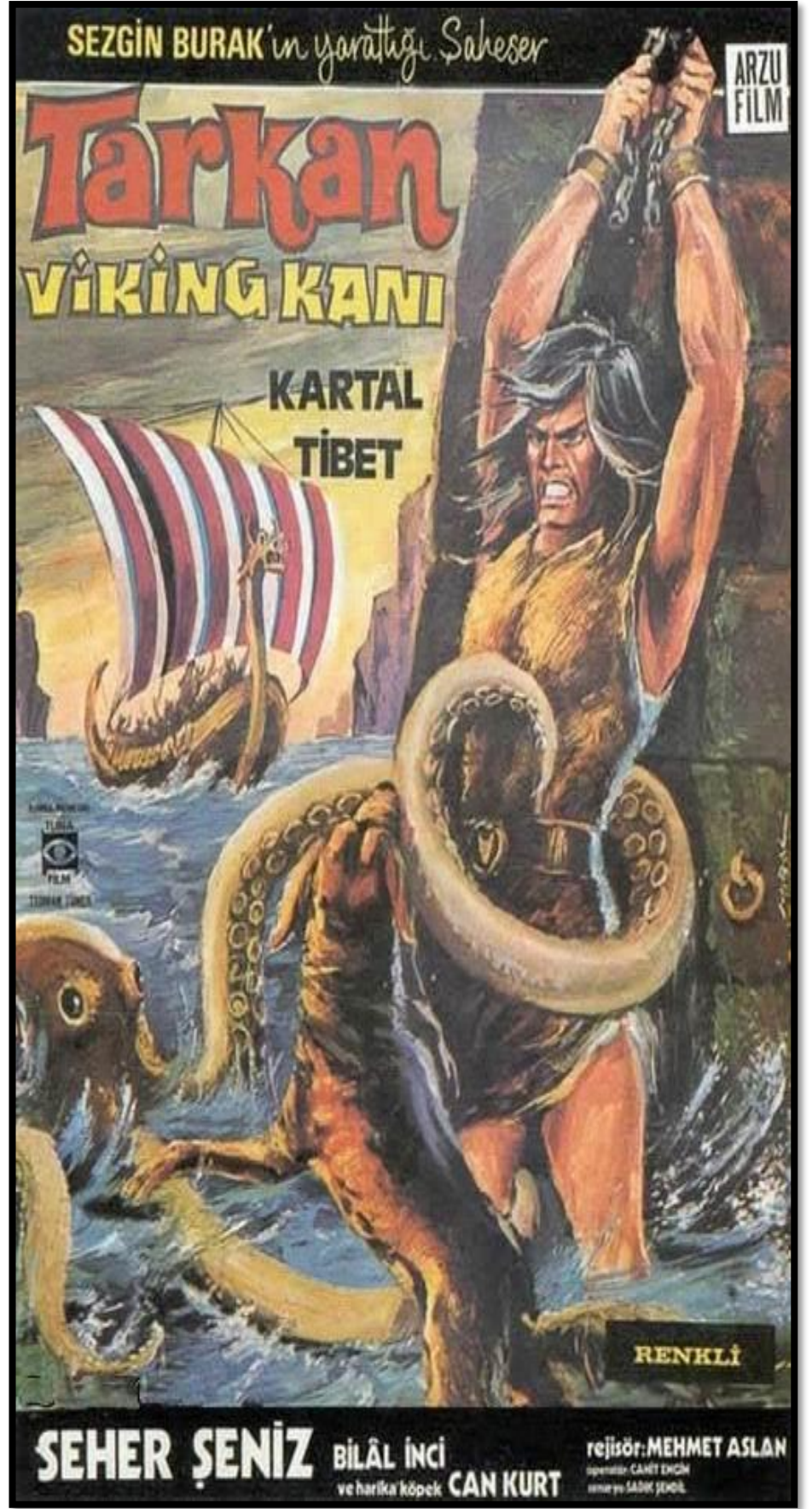
TARKAN: VIKING KANI

Bir nesli "şişme ahtapot fobisi" ile tanıştıran, bünyesinde japonunundan vikingine kadar envai çeşit milletten karakter barındıran, kültürlerin kültürü filmimiz. Televizyon yayını yüzünden kesip çıkarılmış sahneleri de izleyebilirsiniz.

Yönetmen : Mehmet Aslan
Senaryo Yazarı : Sezgin Burak

Bilinmeyen bir nedenle Kuzey Avrupa'da at koştıran Tarkan'ın yolu, dev yapılı dilsiz Orso ve onun Saksonlar'ın elinden kurtardığı Prenses Ursula ile kesişir. Tarkan'a tutulan Viking dilberi, onu (biraz da zor kullanarak!) beraberinde ülkesine götürür. Fakat onları kötü bir sürpriz beklemektedir: Sakson kralıyla işbirliği içindeki Tora adlı hain (filmde Toro olmuş) Ursula'nın babasını öldürerek tahtı ele

geçirmiştir. Nefes kesen bir mücadele başlar ve trajik bir sonla noktalanır.

Dünyanın En Karakteristik Irklarından Biri:

Vikinger

Yaşadıkları sert iklimli toprakların, denizci kültürlerinin ve savaşçı ruhlarının bir sonucu olarak edindikleri ilginç gelenekleriyle çok farklı bir kültüre sahip olan toplum.

Günümüzde Danimarka, Norveç ve İsveç 'te yaşayan halkların ataları. o zamanlar nüfusları yaşadıkları bölge için fazla gelmeye başlayınca topraklarından ayrıldılar ve yolları üstündeki ülkeleri yağmalamaya başladılar. ticaret olsun, keşif olsun, koloni kurma olsun her alandaki mutlak üstünlüklerini de 12. yy ın başlarına kadar sürdürdüler..

Vikinger denizci bir toplumdur efendim. Malum, kendileri bir denizci toplumdur ve anavatanları da İskandinavya idi. üstelik yağma ile hayatta kaldıkları için denizcilik kendileri için ölümcül derecede öneme sahipti. **Kısaca kendilerinin başarısının ana nedeni gemi yapmaları ve gemi yapmakta sahip oldukları özel yetenekleridir.** Zaten yaptıkları gemiler

de dönemlerinin en iyi, en hızlı ve en sağlam gemileriydi. Hem yelkenli hem de kürekli olarak tasarlanmış bu gemilerle aynı zamanda oldukça hızlı seyredebiliyorlardı. üstelik gemilerin altı düz olduğu için hem denizde hem de ırmaklarda yol alabiliyorlardı...

Vikingler aslında Amerika'ya 1000 yılları gibi, yani kristof kolomb'tan tam 500 yıl önce ulaşmışlardır.

Yağma yaptıkları için bazen savaşlar da olabiliyordu. Pek çok Viking'in ölümüne neden olan bu savaşlardan sonra **Viking kadınları karnından yaralanmış savaşçılar için çok ağır kokulu bir soğan ve ot çorbası hazırlardı. Daha sonra bu çorbayı içen hastanın yarısından da aynı koku gelirse yaralının bağırsağının delinmiş olduğunu ve fazla yaşayamayacağını anlarırdı.**

Vikingler savaş konusunda oldukça iyiydiler. Üstelik yapılı bir vücut hatlarına da sahip olurlar genellikle. Örneğin Bizans imparatoru Vikingr savaşçıların cesaretinden, güçlülüğünden ve iri yapılarından öylesine etkilenmiştir ki, kişisel muhafızlarını Vikinglerden seçmiştir. Hatta bu muhafızlara da o dönem Bizans'ta "**vareg muhafızlar**" adı verilirdi.

Sadece savaş değil, ticaretle de aşmış bir toplum olan Vikingler, özellikle deniz yoluyla çok çeşitli mal alım satımı ve takası yapardı. Köle, kürk, ağaç, bal, mors dişi, balina yağı, tüy satar, karşılığında da gümüş, ipek, baharat ve şarap alırlardı. (burada laf açılmışken, ünlü Moğol imparatoru cengiz han 1277 yılında bir sefer sırasında hastalanıp öldüğünde adamları cesedini yakmak için Moğolistan'a götürürler. Cenaze töreninde ise kendisinin onuruna Vikinglerden tutsak alınmış 40 genç kız ve 40 at öldürülmüştür)

İngiltere'de york, İrlanda'da ise Dublin gibi büyük kentler, aslında ilk kurulduklarında yerel halkın Vikinglerle buluşup mal değiş tokuşu yaptığı ticaret merkezleridir.

Avrupa’da bazı savaşçılara "**berserker**" denir. Bu sözcüğün **kelime anlamı "gömlsizdir** (bare sark). **Savařma hevesiyle yanıp tutuşan bu berserkerin bir boğa kadar güçlü olduğunu ve savaşmak için herhangi bir zırh ya da giyeceğe ihtiyaçı olmadığına inanılırdı.** Zaten İngilizce ‘deki "berserk" sözcüğü de bu çılgın Viking savaşçılarından gelmiştir. Hatta bilenler bilir, aynı savaşçı **age of empires ii the conquerors** adlı oyunda Vikinglerin elit askeridir ve üzerinde ayıp olmasın diye de bir adet pelerin'i vardır(swh).

Vikingler siyasi olarak da Avrupa’nın şekillenmesinde çok etkili olmuşlardır. Ünlü Viking komutanı Rollo'ya 911 yılında Fransa kralı tarafından kuzey Fransa’da toprak verildi. Karşılığında da aynı toprakları savunması istendi. hatta sonradan İngiltere tahtına çıkan fatih William, Rollo'nun sülalesindendir..

Ha bir de son olarak, xii. yy'da Rusya 'da yazılmış olan metinlere göre, novgorod İslavları, Vikingleri gelip kendilerini yönetmeye çağırmışlardır. **Vikinglere aynı zamanda "Rus" da dendiğinden geldikleri bu topraklar "Rus ülkesi" daha sonra da "Rusya" olarak adlandırılacaktır...**

Ayasofya'da Viking Yazısı

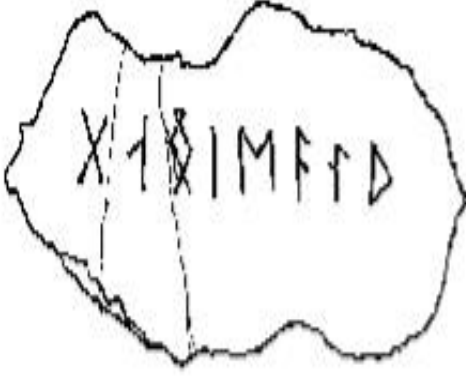
Güney galerinin orta kısmında, mermer korkulukların üzerinde Vikinglerden kalma bir yazı bulunmaktadır. 9. yüzyıla ait olduğu tespit edilen bu yazıda, "Halvdan buradaydı" ibaresi yazılıdır. Yazının Doğu Roma Dönemi'nde orduda paralı asker olarak çalışan bir Viking askeri tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Savaşçı kişilikleri ile bilinen ve İstanbul'a gelen bir grup Viking, burada İmparatorluğun isteği ile çoğunu kendilerinin oluşturduğu "Varangian" adlı muhafız alayına katılmışlardır. Bu birlik yaklaşık iki yüz yıl İmparatorluğun dört bir yanında, saray adına çetin savaşlara katılarak ün yapmıştır.

15 TEMMUZ

15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ SIRASINDA ŞEHİT OLAN VATANDAŞLARIMIZI RAHMET VE MİNNETLE YÂD
EDİYORUZ...

**İSKANDİNAVYA ÖTESİNDE İZLANDA, FAROE ADALARI,
GRÖNLAND VE KUZEY AMERİKA'DA TÜRK-KÖKENLİ RUNİK
YAZITLAR**

Poteau, Oklahoma / A.B.D.

Shawnee, Oklahoma / A.B.D.

Spirit Pond Stone #2

Maine, Portland / A.B.D.

ÖZGÜR BARİŞ ETLİ

İskandinavya topraklarında keşfedilen runtaşları üzerine çok kez araştırma yapılagelmiştir. Bu runik yazıtların kökeninin Göktürk harfleri olabileceği vurgusu da kimi zaman yapılabilmektedir. Daha çok İskandinavya topraklarında olduğu sanılan runik yazıtlar ve runtaşlar İskandinavya'nın batısında Faroe Adaları, İzlanda, Grönland ve Amerika kıtasında da yer almaktadır. Özellikle Faroe Adaları'nda, İzlanda'da ve Grönland'da keşfedilen runik yazıtlar ilk kez bu makalede bilim insanlarının ve araştırmacıların ilgisine sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler; Runik yazı, runtaş, İskandinavya, Faroe Adaları, İzlanda, Grönland, A.B.D.

1.Runik Yazı ve Türk Kökeni

İskandinav araştırmacılar arasında runik yazının Roma, Grek ya da Etrüsk kökenli olduğu görüşü yaygındır. Genel olarak böyle bir eğilimin olması doğal karşılanmalıdır çünkü Batı'da yaşayan bilim insanlarının antik Türk alfabelerini tanıdıkları veya yakından araştırdıkları pek söylenemez. Bu konu Türk bilim insanları için de geçerlidir. Eski Türk alfabelerini bilen, okuyabilen kişi sayısı maalesef bir elin parmaklarını geçmez. Antik Türk yazıtlarını okuyabilmek için sayısı 41'i bulan Türkçe lehçelerinden bazılarını çok iyi derecede bilmek gerekir ki bilimsel araştırmalarda karşılaştırma olanağı bulunabilsin. Kazım Mirşan ve Turgay Kürüm birçok İskandinavya yazıtını okuma denemeleri yapmışlardır. İstaby yazıtı, Möjbro yazıtı ve Kylvær yazıtı bunlardan birkaçıdır.¹ Bazı kaynaklarda İskandinav runlarının Göktürk alfabesine benzediği veya bu yazıtların Göktürk kökenli olabileceğine dair bilgiler görüyoruz. Sinora Knight'ın “The Little Giant Encyclopedia of Runes” adlı kitabında şu satırları okuyoruz: “Runların kökeni hakkındaki en son teorilerden bazıları şunlardır: “1) Elder Futhark alfabesi Türkçe yazıtlar olan Göktürk alfabesi ile aynı kökene sahiptir. (...)”² İsmail Doğan'a göre özellikle İsveç, Norveç ve Danimarka'da yaklaşık 3500 taş üzerinde bulunan ve Futhark adıyla anılan buluntuların da Göktürk (runik) yazı ailesi içerisinde değerlendirilmesi doğru olacaktır.³ Carl J. Becker ise “A Modern Theory of Language Evolution” adlı kitabında şunları vurguluyor: “Futhark ve Göktürk yazıtları arasındaki benzerlik o denli fazladır ki, aralarındaki ilişkiyi görmemek mümkün değildir.”⁴ “Sır, giz, esrar” manasına gelen runik kelimesi, okur yazar insanların çok az olduğu dönemlerde eski İskandinav alfabesini ifade etmektedir. Kelime İskandinav sahası üzerine yapılan araştırmaların Türkoloji çalışmalarından önce başlaması sebebiyle ilmi terim haline gelmiştir. 1800'lü yıllarda Göktürk işaretli yazıtlarla karşılaşan ilim alemi, benzerliği sebebiyle, bu yazı sistemini de Runik yazı olarak adlandırmıştır.

Önceleri bu tür eserleri İskandinav yazı sistemine göre okuma denemeleri yapılmıştır. İskandinav yazı sistemiyle olan benzerliği yüzünden, bazı ilim adamları, Göktürk yazısının kaynağı olarak İskandinav yazısını düşünmüşlerdir. Hatta bir kısım Batılı ilim adamı, ısrarla bu yazının SlavGermen (Viking) ırkına ait olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte soldan sağa doğru Viking yazısı şeklinde okuma da başarılı olamamıştır.⁵ Yazılar okunmadan önce O. Donner, Göktürk yazısının İskandinav bölgesinde kullanılan runik yazıyla benzerliğine dikkat çekerek Likya ve Karya işaretleriyle ilgisi olduğunu da iddia etmiştir. Antsov, Mallittsky ve Polivanov bu yazının Türk soy damgalarından gelişmiş olduğu fikrinde birleşmişlerdir. A. C. Emre ise içerisinde ligatür ve piktogramlar bulunan bu yazının tamamen Türk mahreçli olduğunu, henüz alfabeleşmemiş yarı hece aşamasında bir yazı olduğunu ifade eder.⁶ Turgay Kürüm, “Avrasyada Runik Yazı” adlı makalesinin sonuçlar bölümünde runik yazısının kökeninin Orta Asya'da olduğunu belirtmektedir: “Runik yazısının kökeni Orta Asya'dır. İpek

yolu boyunca sıralanan kavimler, doğularındaki kavimlerde, runik yazıyı görmüş, kendi dillerine uyarlamışlar. Kendi yazı sistemlerini oluşturmuşlar”.⁷ İskandinav yazıtlarının kökeninde Türkçe'nin olduğunu öne sürenlerden birisi de Haluk Tarcan'dır. “Kökenindeki Ön-Türk Kültürünü Bilmeyen Avrupa Birliği” adlı kitabında şunları aktarır: “RÜN denen harfler ve URQUN. Resmi tarih, yalnız Rurqun (orhun) yazıtlarını bilir ve bu yazıtlardaki harflerin RÜN harfleri olduğunu ve İskandinavya'dan bize geçmiş olduğunu sanar ve bunda ısrar eder; Aslında, Ön-Türk tamgaları olan bu Rün adı verilen harfleri bu ülkelere götüren Ön-Atalarımızdır. (...) Rün yazısının kökeninin, İskandinavya'da olmadığını bildiklerinden İsveçli araştırmacılar onu, İskandinavya'nın dışında aramışlardır. (...)”⁸ Danimarka, İsveç ve Norveç gibi İskandinavya ülkelerinde çok sayıda runik yazıt olduğu bilinmektedir. Fakat ülkemizde bu konu hakkında yapılan araştırmalar ne yazık ki yalnızca İskandinavya sınırları içinde kalmıştır. Türk kökenli runik yazıtlar İskandinavya'nın batısında 4 Carl J. Becker, A Modern Theory Of Language Evolution, 2004. 5 Doğan, a.g.e. 6 Doğan, a.g.e. 7 Turgay Kürüm, Avrasya'da Runik Yazı, Nevzuhur, Sayı:30, 2012. 8 Haluk Tarcan, Kökenindeki Ön-Türk Kültürünü Bilmeyen Avrupa Birliği, İstanbul, 2008. İzlanda, Faroe Adaları, Grönland ve Kuzey Amerika gibi coğrafyalarda da karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgelerde bulunan runik yazıtlar İskandinavya runları ile eşlik ve benzerlik gösterirler. Muhtemeldir ki, İskandinavya'dan Batı coğrafyalarına göç eden Viking toplumları runları da beraberlerinde bu coğrafyalara taşımışlardır. Runik yazıtlar Faroe Adaları'nda Kirkjubour'da, İzlanda'da Reykjavik'te, Grönland'da Kingigtorsuaq, Gardar, Brattahlid, Hopperstad, Herjolfsnes, Honen ve Narssaq ve A.B.D.'de ise Oklahoma ve Minnesota'da keşfedilmiştir.

Kirkjubour, Faroe Adaları

2.Faroe Adaları

Kirkjubour Runtaşı (runestone) 1832 yılında keşfedilmiş ve Viking Çağı'na (7-11.yy) tarihlendirilmiştir. Üzerinde Vikinglere ait runik harfler bulunmaktadır. Runtaşı bugün Faroese Ulusal Müzesi'nde sergilenmektedir.

3.İzlanda

Reykjavik runtaşı Reykjavik'in Holavallagartur Kasabası'nda bir mezarlıkta keşfedilmiştir. Üzerinde yine Göktürk harflerini andıran runik harfler bulunmaktadır.

Faroe Adaları'nda keşfedilen runtaşını olduğu gibi bu runtaşını da

Vikingler'in buraya dikmiş olması çok yüksek bir olasılıktır.

4.Grönland

Vikingler 10. yüzyılda Grönland'a ulaşmışlardır. Liderleri Eirik Raude, daha sonradan Amerika kıtasını Kolomb'dan çok daha önce keşfedecek olan Leif Eiriksson'un da babasıdır. İzlanda'dan 25 gemilik filoyla ayrılan Vikingler İzlanda'ya 14 gemiyle geri dönebilmişlerdir. Vikingler kendileri ile birlikte runik harfleri de Grönland'a getirmiş ve Kingigtorsuaq, Gardar, Brattahlid, Hopperstad, Herjolfsnes, Honen ve Narssaq'da kayalara ve bazı eşyalara bu harfleri kazımışlardır.

Grönland'da yaklaşık 60 runik yazıt keşfedilmiştir. Bunların 35'i Austerbygd'de, 20'si Vesterbygd'de, 1 tanesi ise Kingigtorsuaq'da bulunmuştur.

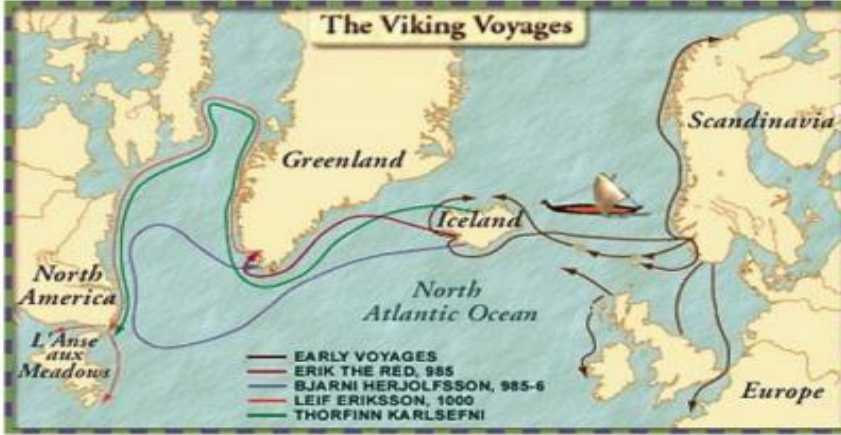

Reykjavik, İzlanda

Grönland Runları (1)

Kingigtorsuaq runları, Grönland

Vikingler 10. yüzyılda Grönland'a ulaşıyor. Liderleri Eirik Raude daha sonradan Amerika kıtasını Kolomb'dan çok daha önce keşfedecek olan Leif Eiriksson'un da babası. İzlanda'dan 25 gemilik filoyla ayrılan Vikingler İzlanda'ya 14 gemiyle geri dönebiliyorlar. Vikingler kendileri ile birlikte İskandinavya'dan runik harfleri de getiriyor. Grönland'da 500 yılı yakın yaşıyorlar. Runik yazılar bugün onlardan kalan az sayıdaki izden biri.

Grönland Runları (2)

Gardar

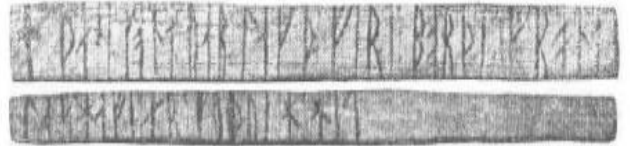
Brattahlid

Grönland'da bugüne kadar 60 runik yazıt keşfedildi. Bu runik yazıtlar 11 ve 14. yüzyıllar arasına tarihlendiriliyor.

Grönland Runları (3)

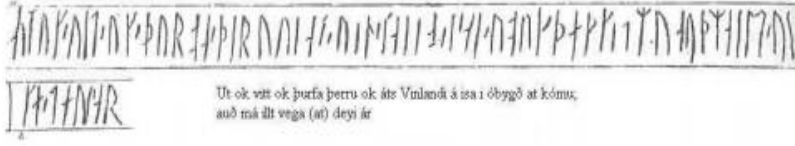

Hopperstad

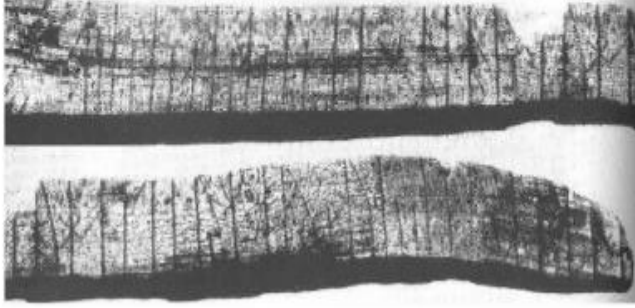
Herjolfsnes

Grönland Runları (4)

Ut ok vitt ok þurfa þerri ok áts Vinlandi á isa i öbygd at kómu,
auð má ilt vega (at) deyi ár

Honen

Narssaq

5.A.B.D.

A.B.D.'de bulunan runik yazıtlardan ola Kensington runtaşı 1898 yılında Minnesota'da keşfedilmiş ve 1392 yılına tarihlendirilmiştir. Kazım Mirşan bu runtaşını Norveçlilerin diktiğini öne sürmüş ve üzerindeki yazılar için Türkçe okuma denemesi yapmıştır. Taşa işlenen runik

yazıtların Türk harflerine benzerliği dikkat çekicidir. Bunun yanında, Oklahoma'da Poteau, Shawnee ve Maine'de kaya ve taşlar üzerine kazınmış Kolomb öncesine tarihlenen runik yazıtlar bulunmuştur.

Poteau, Oklahoma / A.B.D.

Shawnee, Oklahoma / A.B.D.

Spirit Pond Stone #2

Maine, Portland / A.B.D.

**Kensington Runik Yazılı Taş
Minnesota, A.B.D.**

1898 yılında A.B.D.'nin Minnesota eyaletinde keşfedilen bu runik yazılı taş **1362** yılına tarihlendiriliyor. Bu tarih Colomb'un Amerika kıtasını keşfinden (**1492**) öncedir. Runik taşı, Colomb'dan çok daha önce Kanada ve Amerika kıtasını keşfeden **Vikingler**'in diktiği biliniyor. Taşa işlenen runik harflerin, Orhun yazıtlarının Türk harfleriyle olan benzerliği dikkat çekicidir. İskandinav runik yazıtlarının kökeninde Türk alfabesinin olduğu kanıtlanmaya başlanmıştır.

6.Sonuç

Runik yazıtların ilk önce Asya'da daha sonrasında İskandinavya'da, buradan da Faroe Adaları, İzlanda, Grönland ve Amerika kıtasına ulaşmış olduğu görülmektedir. İskandinavya'nın batısındaki coğrafyada runik yazıtların görülmesi Vikingler'in Amerika kıtasına göç teorisi ile de birebir uyuşmaktadır. Türk kökenli diyebileceğimiz runik yazılar Vikingler aracılığıyla Kuzey Atlantik'e oradan da Amerika kıtasına ulaşmıştır. Daha önce dile getirilemeyen ve dolayısıyla üzerine hiçbir araştırma yapılamayan bu runik yazıtları bilim insanları ve araştırmacıların ilgisine bu makalede sunulmuş olunuyor.

Kaynaklar:

- [1] Özgür Barış Etli, Oden Ata: Vikingler ve Türkler, 2015
- [2] Sinora Knight, The Little Giant Encyclopedia Of Runes, 2010.
- [3] İsmail Doğan, Göktürk Yazısı, Türkler, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt:3, Ankara, 2002.
- [4] Carl J. Becker, A Modern Theory Of Language Evolution, 2004.
- [5] Doğan, a.g.e.
- [6] Doğan, a.g.e.
- [7] Turgay Kürüm, Avrasya'da Runik Yazı, Nevzuhur, Sayı:30, 2012.
- [8] Haluk Tarcan, Kökenindeki Ön-Türk Kültürünü Bilmeyen Avrupa Birliği, İstanbul, 2008.
- [9] Kazım Mirşan, Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları, MMB Yayınları, 2003.

Eskiçağ Araştırmaları
Dergisi

